

TRANSFOBIJA I HOMOFOBIJA U SRBIJI | 2022

Izveštaj o incidentima motivisanim
mržnjom prema LGBT+ osobama u
Srbiji u 2022. godini

Miloš Kovačević
Nikola Planojević

TRANSFOBIJA I HOMOFOBIJA U SRBIJI | 2022

Izveštaj o incidentima motivisanim mržnjom prema LGBT+ osobama u Srbiji u 2022. godini

Izdavač:

Udruženje Da se zna!
Radoslava Grujića 3, 11000 Beograd
www.dasezna.lgbt

Za izdavača:

Hristina Cvetinčanin Knežević

Autori:

Miloš Kovačević
Nikola Planojević

Uredila:

Ana Petrović

Lektura i korektura:

Matija Stefanović

Prevod:

Milica Jermić

Dizajn i prelom:

Matija Stefanović

Štampa:

IntraNet

Tiraž:

300

Mesto:

Beograd

Štampano:

Novembar, 2023.

SADRŽAJ

O DA SE ZNA!	3
TABELA SKRAĆENICA	4
REČNIK POJMOVA	5
KLJUČNI REZULTATI	14
UVOD	16
TEORIJSKI OKVIR	21
PRAVNI OKVIR	25
METODOLOGIJA	28
PROSTOR	32
POVREDA	40
MOTIV	45
PRIJAVA	53
OPISI ZLOČINA IZ MRŽNJE	60
INDEKS TABELA I GRAFIKONA	72
REFERENCE	76

Publikaciju **Transfobija i homofobija u Srbiji | 2022: Izveštaj o incidentima motivisanim mržnjom prema LGBT+ osobama u Srbiji u 2022. godini** priredilo je Udruženje **Da se zna!** u okviru projekata podržanih od strane Fondacije Hajnrih Bel. Stavovi izneti u izveštaju ne predstavljaju nužno i stavove Fondacije Hajnrih Bel.

O DA SE ZNA!

Da se zna! nastoji da stvori efikasniji sistem zaštite od protivpravnog postupanja motivisanog homofobijom i transfobijom u skladu sa međunarodnim standardima. Sa ovim ciljem na umu, poslednjih sedam godina vršimo monitoring slučajeva zločina iz mržnje i diskriminacije počinjenih nad kvir osobama. Pored toga, posvećeni samo osnaživanju kvir zajednice kroz pružanje pravne i psihološke podrške, kao i kroz kontinuiranu saradnju sa nadležnim institucijama.

TABELA SKRAĆENICA

ESLJP	Evropski sud za ljudska prava
ZZD	Zakon o zabrani diskriminacije
KZ	Krivični Zakonik
OCD	Organizacija civilnog društva
ODIHR	Kancelarija za demokratske institucije i ljudska prava
OEBS	Organizacija za evropsku bezbednost i kooperaciju
SORI	Seksualna orijentacija, rodni identitet i izražavanje
SORIPK	Seksualna orijentacija, rodni identitet i izražavanje, polne karakteristike

REČNIK POJMOVA

Aseksualan_na

Pridev koji opisuje osobe koje ne doživljavaju seksualnu privlačnost (aseksualne osobe). Osoba takođe može biti i aromantična, što znači da ne doživljava romantičnu privlačnost.

Bifobija

Netolerancija, odbojnost i predrasude prema biseksualnim osobama.

Biseksualnost

Biseksualna osoba je ona koju privlače osobe istog i drugih rodova u fizičkom, emotivnom i romantičnom smislu. Biseksualne osobe tokom života mogu da doživljavaju varijacije u tome koji ih rod i u kojoj meri privlači.

Gej

Pridev koji se koristi za opisivanje osoba koje privlače pripadnici_ e istog roda u fizičkom, emotivnom i romantičnom smislu (gej muškarci, gej osobe). Iako se koristi i za žene, za njih je poželjnija upotreba imenice lezbejka (pridev je: lezbejski). Treba izbeći upotrebu prideva „homoseksualan_a”, koji mnogi gejevi i lezbejke smatraju anahronim i uvredljivim.

Govor mržnje

Oblici izražavanja koji su motivisani neprijateljstvom ili demonstriraju i/ili ohrabruju neprijateljstvo prema određenoj grupi. Pošto govor mržnje može ohrabriti ili pratiti zločine iz mržnje, ova dva koncepta su međusobno povezana.

Uništavanje imovine

Svaki napad usmeren ka uništavanju imovine koji nije opasan po život. To podrazumeva i ispisivanje uvredljivih slogana ili simbola, lepljenje nalepnica ili plakata, grafite ili bilo koju drugu štetu na imovini.

Dokumentovanje

Pojam dokumentovanja može imati različita značenja u zavisnosti od geografskog konteksta i/ili polja na kojem se primenjuje. Važno je naglasiti da je dokumentovanje proces koji uključuje različite korake, koji mogu varirati u zavisnosti od cilja dokumentovanja. Uopšteno, dokumentovanje je proces organizovanja i klasifikacije prikupljenih podataka tako da su oni dostupni kratkoročno i dugoročno. To podrazumeva kategorizaciju prikupljenih podataka prema određenim kriterijumima (kao što su profil prebroditelja_ki/počinitelja_ki, kategorije incidenata, pokazatelji predrasude). Dokumentovanje čini podatke dostupnim i pruža mogućnosti za analizu. Analiziranje podataka uključuje obradu statističkih podataka i izradu grafikona i tabela, kako bi rezultati bili što vidljiviji. Dobro dokumentovanje je osnova za dobro izveštavanje i diseminaciju prema relevantnim akterima (državnim organima, evropskim/međunarodnim institucijama, institucijama za

ljudska prava itd.), koji mogu preduzeti dalje radnje. Dobro dokumentovanje se može koristiti i kao efikasan alat u zagovaranju koje za cilj ima promenu stavova donosilaca odluka i javnosti o bezbednosnim izazovima sa kojima se kvir zajednica suočava.

Evidencija incidenata motivisanih mržnjom

U kontekstu beleženja incidenata motivisanih mržnjom, ovaj pojam znači da policija ili OCD vode evidenciju ili zapisnik o svim pretrpljenim i prijavljenim zločinima/incidentima nastalim iz mržnje. To podrazumeva beleženje ključnih informacija koje se odnose na ove incidente, npr. kada se nešto dogodilo i opis događaja.

Zločin iz mržnje

Zločini iz mržnje predstavljaju krivična dela motivisana predrasudama prema određenim zajednicama. Oni se mogu zasnivati, između ostalog, na rodnom identitetu i seksualnoj orijentaciji.

Zločin iz mržnje sadrži dva različita elementa:

- to je delo koje predstavlja krivično delo prema krivičnom pravu, bez obzira na motivaciju počinitelja_ke, i
- to je delo pri čijem izvršenju počinitelj_ka postupa na osnovu predrasuda.

Stoga, počinitelj_ka zločina iz mržnje bira prebroditelja_ku na osnovu pripadnosti ili percepcije da prebroditelj_ka pripada određenoj grupi. Tamo gde zločin podrazumeva štetu nad imovinom, imovina se bira zbog njene povezanosti sa prebroditeljem_kom i može uključivati mesta okupljanja zajednice, vozila ili mesta stanovanja.

Interseks

Sveobuhvatni termin koji se odnosi na sve osobe rođene sa reproduktivnim organima, hromozomima i/ili polnim karakteristikama koji se ne mogu klasifikovati kao isključivo muške ili ženske. Ove varijacije se neretko klasifikuju pod varijacije u polnom razvoju. Treba izbegavati upotrebu anahronog i uvredljivog termina „hermafrodit”. Iako su neki ljudi rođeni kao interseks osobe, oni mogu takođe biti i transrodne osobe. Ovo su odvojene pojave i ne treba ih mešati.

Incidenti motivisani mržnjom

Termin opisuje radnje motivisane predrasudama koje se kreću od onih koje su samo uvredljive do onih koje predstavljaju krivična dela. Iako incidenti motivisani mržnjom ne uključuju uvek zločine, takvi incidenti često prethode, prate ili pružaju kontekst za zločin iz mržnje.

Kvir

Pridev kojim najčešće sebe opisuju osobe čija seksualna orijentacija nije strejt i/ili čiji rodni identitet nije u skladu sa polom koji im je pripisan na rođenju (npr. kvir osobe ili kvir žene). Ove osobe tradicionalne termine kao što su lezbejka, gej i biseksualac_ka vide kao ograničavajuće ili kao previše povezane sa rasprostranjenim kulturološkim konotacijama koje se na njih lično ne odnose. Neke osobe koriste izraz kvir ili rodno kvir da opišu svoj rodni identitet ili rodno izražavanje. Nekada se ovaj termin smatrao pogrdnim, ali ga je u savremenom kontekstu deo zajednice preuzeo i „pročistio” od negativnih konotacija, ali i dalje nije

univerzalno prihvaćen termin unutar LGBT+ zajednice. Kada se na kraju LGBT akronima pojavljuje i Q, to uglavnom označava pojam kvir (eng. queer), mada ređe označava i ljude koji još istražuju i ispituju svoju seksualnost i/ili rodni identitet (eng. questioning). Termin „kvir” se u kontekstu ovog izveštaja koristi kao krovni pojam za sve osobe različite seksualne orijentacije od heteroseksualne i/ili različitog rodnog identiteta i izražavanja od cisrodnog, te ga, kao takvog, u ovom kontekstu treba razlikovati od gore navedene upotrebe termina.

LGBT+

Akronim za lezbejke, gej, biseksualne, transrodne i sve ostale osobe čija je seksualna orijentacija drugačija od strejt i/ili rodni identitet drugačiji od cisrodnog.

Lezbejka

Žena koju privlače druge žene u emotivnom, fizičkom i romantičnom smislu.

Monitoring

Široki termin koji opisuje aktivno prikupljanje, verifikaciju i korišćenje informacija u vezi sa ljudskim pravima u određenom vremenskom periodu. Praćenje ljudskih prava uključuje praćenje i prikupljanje informacija o incidentima i događajima (izbori, suđenja, demonstracije itd.). Monitoring uključuje vremensku komponentu jer se dešava u dužem vremenskom periodu. U kontekstu zločina iz mržnje, svrha monitoringa je dokumentovanje nasilja motivisanog

mržnjom i skretanje pažnje vlasti ili međunarodnih organizacija na kršenje ljudskih prava. Na kraju, monitoring ima za cilj da prikupi dovoljno dokaza o zločinima iz mržnje kako bi se ubedila vlast i javnost da nešto treba učiniti kako bi se poboljšalo stanje ljudskih prava ugroženih grupa. Monitoring se takođe vrši i kako bi se osiguralo da se predstavnici vlasti pridržavaju zakona, smernica ili sporazuma. Takođe, monitoring može prikazati trendove tokom vremena.

Percepcija prebroditelja_ke

Percepcija prebroditelja_ke (ili svedoka_inje) je odlučujući faktor u određivanju da li neki incident treba istražiti kao incident motivisan mržnjom. Nijedna pretpostavka u pogledu nedostatka motivacije kao uzroka incidenta ne bi trebalo da spreči prijavljivanje incidenta kao incidenta motivisanog mržnjom ako prebroditelj_ka ili svedok_inja ukaže na mogućnost takvog sagledavanja. Prebroditelj_ka homofobičnog ili transfobičnog zločina iz mržnje ili incidenta ne mora biti pripadnik_ca kvir zajednice. Na primer, heteroseksualna i cisrodna osoba koja je verbalno zlostavljana pri izlasku iz gej bara ima svako pravo da pomisli da je napad motivisan homo_transfobijom, iako ona sama nije deo kvir zajednice. Odlučujući faktor leži u percepciji prebroditelja_ke ili svedoka_inje.

Pokazatelji predrasude

Kriterijumi koji mogu pomoći stručnjacima za sprovođenje zakona u određivanju da li je neki incident počinjen iz mržnje. Ovi kriterijumi nisu sveobuhvatni i svaki slučaj mora biti ispitan u vezi sa konkretnim činjenicama i okolnostima.

Prebroditelj_ka homo_transfobičnog incidenta iz mržnje

Prebroditelj_ka incidenta motivisanog mržnjom je osoba koja je pretrpela bilo kakav incident, koji ne mora predstavljati samo krivično delo, a koji prebroditelj_ka ili bilo koja druga osoba smatra motivisanim predrasudama ili mržnjom na osnovu njegove_ne seksualne orijentacije, rodnog identiteta i/ili rodnog izražavanja. Termini „prebroditelj_ka” koristiće se u tekstu kao zamena za termin „žrtva” ili „oštećena_i”. Termin „prebroditelj_ka” je izabran kao najverodostojniji prevod engleske reči survivor koji se često koristi umesto reči victim. Kroz ovu jezičku izmenu skreće se pažnja na aktivnu ulogu osoba koje su pretrpele nasilje i/ili diskriminaciju u borbi sa posledicama incidenta, koja je u nedovoljnoj meri istaknuta u terminima koji se dominantno upotrebljavaju za osobe koje su pretrpele nasilje i/ili diskriminaciju.

Sekundarna viktimizacija

Specifičan vid viktimizacije koji se ogleda u nedostatku posvećenosti ili razumevanja nadležnih institucija.

Transfobija

Netolerancija, odbojnost i predrasude prema transrodnim osobama.

Transrodnost

Pojmovi „transrodna osoba” ili „trans osoba” označavaju osobu čiji se rodni identitet ili rodno izražavanje razlikuju od pola koji je toj

osobi pripisan po rođenju. Trans je krovni termin koji obuhvata raznolikost iskustava u okviru trans zajednice i funkcioniše kao odrednica za različite vrste trans identiteta. On se odnosi na transrodne žene i transrodne muškarce, ali i na sve necisrodne identitete, uključujući tu i nebinarne transrodne osobe, transpolne osobe, rodno kvir (eng. genderqueer) osobe, rodno fluidne, osobe koje se rodno ne konformiraju, osobe koje se poigravaju rodom, arodne, itd.

Fizički napad

- Svaki napad na osobu koji potencijalno može izazvati ozbiljnu fizičku povredu.
- Napad oružjem ili bilo kojim drugim predmetom koji može naneti povrede.
- Svaki fizički napad na osobu ili grupu, koji ne predstavlja pretnju njihovom životu i nije ozbiljan. Tu su uključeni blaži slučajevi napada.
- Neuspeli pokušaji napada usled samoodbrane ili bekstva prebroditeljke_a.
- Bacanje predmeta na osobu ili grupe, uključujući i slučajeve kada predmet promaši cilj.

Heteroseksualan_na

Pridev za osobu koju privlače osobe suprotnog pola/roda u emotivnom, fizičkom i romantičnom smislu. Takođe se koristi i izraz „strejt”.

Homofobija

Netolerancija, odbojnost i predrasude prema gejevima i lezbejkama.

Cisrodnost

Pojmovi „cisrodna osoba” ili „cis osoba” označavaju osobu koja nije transrodna, tj. osobu čiji je pol pripisan po rođenju u skladu sa njihovim doživljajem svog roda.

Coming out/autovanje

Pojmovi „cisrodna osoba” ili „cis osoba” označavaju osobu koja nije transrodna, tj. osobu čiji je pol pripisan po rođenju u skladu sa njihovim doživljajem svog roda.

KLJUČNI REZULTATI

- Tokom 2022. godine počinjena su 94 incidenta motivisana SORI prebroditelja_ke. Ovo je najveći dokumentovani broj incidenata u proteklih šest godina i porast od 13% u odnosu na prethodnu godinu.
- Počinjeno je 29 fizičkih napada, od čega su pri 21 napadu prebroditeljima_kama nanete telesne povrede.
- Dve trećine dokumentovanih incidenata je nevidljivo za policiju, tužilaštvo i sudove.
- O svakom trećem incidentu policijski_e službenici_e nisu zabeležili_e krivičnu prijavu uprkos tome što im je incident prijavljen ili su sami_e prisustovali_e incidentu.
- Svaki treći neprijavljeni incident nije prijavljen zbog nepoverenja u institucije, a svaki osmi zato što su nasilje i diskriminacija prebroditeljeva_kina svakodnevnica.

UVOD

U Srbiji se u proseku na svaka četiri dana dogodi barem jedan incident motivisan homofobijom i/ili transfobijom. Krajnji ishod pokušaja pripadnika_ca kvir zajednice da dođu do pravde je takav da prava mnogih ostaju nezaštićena.¹ Štaviše, incidenti motivisani predrasudom prema SORI ostaju uglavnom nevidljivi ili nadležne institucije ne intervenišu. Počinitelji_ke tako ostaju nekažnjeni_e, što povratno narušava kredibilitet krivično-pravnog sistema, posebno u slučajevima kada propuštanje da se reaguje poprimi sistematski karakter. Na taj način se stvara začarani krug zato što će građani_ke imati još manje poverenja u nadležne institucije kada i sami_e postanu mete ovakvih incidenata.² Pored toga, Srbija još uvek nije razvila centralizovanu bazu podataka o zločinima iz mržnje, čime je otežano praćenje i analiza zločina motivisanih homofobijom i transfobijom. To rezultira nedovoljno diferenciranim izveštavanjem koje država podnosi Kancelariji za demokratske institucije i ljudska prava Evropske organizacije za bezbednost i saradnju (OEBS/ODIHR) kao jednom od vodećih autoriteta koji se bavi zločinima iz mržnje i njihovim posledicama po društva u kojima se događaju. Transfobija i homofobija u Srbiji | 2022 je pokušaj da se popuni praznina u informacijama o stepenu bezbednosti kvir zajednice.

Ova publikacija predstavlja izveštaj o protivpranom postupanju prema kvir osobama koje se dogodilo u 2022. godini, a koje je Da se zna! dokumentovao tokom ovog perioda. Izveštaj je podeljen na osam glavnih delova: teorijski okvir, pravni okvir, metodologija, prostor, povreda, motiv, prijava i izbor zločina iz mržnje. U uvodu se nalaze podaci o udelu zločina iz mržnje i diskriminacije u ukupnom broju incidenata motivisanih mržnjom. U metodolgiji se mogu naći podaci o izvoru prijave incidenata. Deo o prostoru obuhvata mesta i lokacije na kojima su se incidenti dogodili. Deo o povredi obuhvata tip povrede i posledice povrede koje su prebroditelji_ke pretrpeli_e tokom incidenata. Podaci o odnosu počinitelja_ki i prebroditelja_ki,

¹ FRA (2012). Making Hate Crime Visible in the European Union: Acknowledging Victims' Rights. Luxembourg: Publications Office.

² FRA (2016). Ensuring Justice for Hate Crime Victims: Professional Perspectives. Justice. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

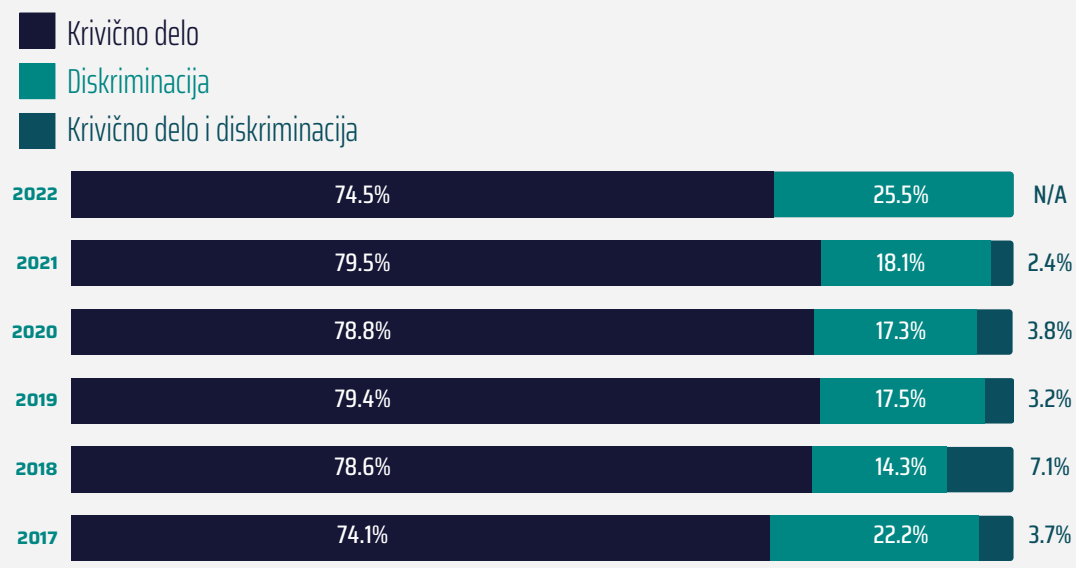
targetiranom ličnom svojstvu i pokazatelji predrasude nalaze se u delu o motivu. Podaci o meri u kojoj su dokumentovani slučajevi prijavljeni, kojim institucijama, u kojoj fazi postupka se nalaze, kao i o razlozima za neprijavlivanje onih koji nisu prijavljeni mogu se naći u delu o prijavi. Uzevši u obzir novu metodologiju, uporedna analiza sa prethodnim godinama je zadržana gde god je to bilo moguće. Nove metodologija je donela brojne novine. Najveća promena predstavlja pomeranje fokusa sa identiteta prebroditelja_ki na motiv počinitelja_ki. Pored toga, poboljšana je prikaz posledica incidenata motivisanih mržnjom i u kvantitativnom i u kvalitativnom aspektu. Veća diferencijacija podataka o razlozima neprijavlivanja je takođe jedna novina koja može pomoći nadležnim institucijama da se efikasnije bore protiv nevidljivosti incidenata motivisanih transfobijom i homofobijom. Na kraju izveštaja se nalazi izbor zločina iz mržnje u kome su opisani incidenti koji sadrže najteže povrede Krivičnog zakona tokom 2022. godine tj. fizičke napade, pretnje i uništavanje imovine.

Tokom 2022. godine počinjena su i dokumentovana 94 protivpravna akta motivisana SORI prebroditelja_ke. Od ukupnog broja dokumentovanog protivpravnog postupanja, u 70 (74,5%) slučajeva su izvršena krivična dela, a u 24 (25,5%) diskriminacija. Zbog izmene u metodologiji incidenti su se isključivo dokumentovali kao krivična dela ili diskriminacija, odnosno nije bilo moguće incident dokumentovati tako da uključuje krivično delo i diskriminaciju. S obzirom na to da je udeo ovakvih slučajeva u pređašnjim godinama bio relativno mali, odnosno kretao se između 2,4 i 7,1% slučajeva, isključivanje ove opcije nije uticalo na distribuciju tipa protivpravnog postupanja. Udeo krivičnih dela i diskriminacije u ukupnom broju incidenata je gotovo isti kao i u prethodnih pet godina. Diskriminacija je zabeležena u nešto većem procentu nego prethodnih godina. Ovo povećanje proizilazi iz nove metodologije prema kojoj je i govor mržnje u javnom prostoru obuhvaćen kategorijom diskriminacije, što ranijih godina nije bio

slučaj. Struktura dokumentovanog protivpravnog postupanja i dalje ukazuje na to da je kršenje prava na fizički i psihički integritet i dalje najveći problem kvir zajednice, dok se diskriminacija dešava u manjoj meri ili je u manjoj meri prepoznata kao problem vredan prijave.

Protivpravno postupanje	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Krivično delo	74.1%	78.6%	79.4%	78.8%	79.5%	74.5%
Diskriminacija	22.2%	14.3%	17.5%	17.3%	18.1%	25.5%
Krivično delo i diskriminacija	3.7%	7.1%	3.2%	3.8%	2.4%	N/A

Tabela 1. Usporedni prikaz protivpravnog postupanja u procentima za period 2017-2022

Grafikon 1. Usporedni prikaz protivpravnog postupanja u procentima za period 2017-2022 godine

Da se zna! je 2022. godine dokumentovao 11 (13,3%) incidenata motivisanih mržnjom više nego 2021. godine. Ukoliko se izuzme 2020. godina, u kojoj je zabeležen pad dokumentovanih incidenata motivisanim mržnjom zbog mera koje je Vlada Republike Srbije donela u borbi protiv pandemije virusa COVID-19, prošlogodišnji rast dokumentovanih incidenata motivisanih mržnjom je najmanji u poslednjih pet godina.

Protivpravno postupanje	2018	2019	2020	2021	2022
Krivično delo	33	50	41	66	70
Diskriminacija	6	11	9	15	24
Krivično delo i diskriminacija	3	2	2	2	N/A

Tabela 2. Upporedni prikaz protivpravnog postupanja u apsolutnim brojevima za period 2018-2022

TEORIJSKI OKVIR

Određenje zločina iz mržnje, elementi koji konstituišu ovu vrstu protivpravnog postupanja, kao i najbolji načini da se ovom obliku kriminaliteta pristupi, predmet su duge i opsežne debate u akademskim i pravnim krugovima na međunarodnom nivou. OEBS/ODIHR navodi da se zločin iz mržnje sastoji iz dva elementa: krivičnog dela i motiva predrasude.³ Naime, jedan od razloga što postoji neslaganje oko jasne definicije zločina iz mržnje i onoga što ga karakteriše u različitim kontekstima je činjenica da pravni okviri različitih zemalja imaju različite predstave o vrsti postupanja koja se smatraju krivičnim delom, iako, uopšteno gledano, postoji i mnogo sličnosti. Međutim, upravo je drugi element zločina iz mržnje, dakle motiv predrasude, taj koji čini razliku između krivičnih dela počinjenih iz mržnje i krivičnih dela koja nisu motivisana predrasudom. Ovo znači da je počinitelj_ka zločina iz mržnje ciljano izabrao_la metu krivičnog dela zbog njenog (pretpostavljenog ili stvarnog) ličnog svojstva.

Incidentima motivisanim mržnjom zbirno nazivamo zločine iz mržnje i druge povezane incidente poput diskriminacije. Uticaj i posledice incidenata motivisanih mržnjom sežu dalje od posledica koje trpe sami_e prebroditelji_ke. Kako svaka osoba ima zakonom prepoznata i zaštićena lična svojstva, bilo ko - i članovi_ce većinskih i članovi_ce manjinskih grupa - mogu da postanu mete incidenata motivisanih mržnjom. Međutim, incidenti motivisani mržnjom se obično usmeravaju na članove_ce grupa koje su već marginalizovane, kao što je kvir populacija, i koriste se kao mehanizmi ugnjetavanja koji za cilj imaju da uspostavljaju i potvrđuju hijerarhije u određenom društvenom poretku. Tako, prema istraživanju FRA, 17% pripadnica_ka kvir zajednice u Srbiji je pretrpelo fizičko ili seksualno nasilje u prethodnih pet godina, dok je čak 41% pripadnica_ka kvir zajednice pretrpelo blaže zlostavljanje u prethodnih godinu dana zbog toga što jesu ili zbog toga koga vole. Svaka druga kvir osoba u Srbiji izbegava određena mesta, a

³ ODIHR (2020). Understanding the Needs of Hate Crime Victims. Warsaw: OSCE. Dostupno na: <https://www.osce.org/odihr/463011>

71% istopolnih parova se nikada ne drži za ruke u javnosti iz straha od incidenta motivisanih mržnjom.⁴ Prema tome, incidenti motivisani mržnjom predstavljaju produžetak homofobije i transfobije koje već prožimaju čitavo društvo. Štaviše, šteta koju incidenti motivisani mržnjom čine takođe uključuje i stvaranje osećanja straha u targetiranoj zajednici,⁵ a ima za posledicu i isključivanje, kao i stvaranje dodatnih prepreka u pristupanju pravdi.⁶ Iz ovih razloga, incidente motivisane mržnjom ne treba posmatrati kao niz izolovanih incidenta, već pre kao posledicu nedemokratske političke kulture, u kojoj ostvarivanje prava zavisi od ličnih svojstava. Ova lična svojstva mogu biti: rasa, jezik, religija, etnička pripadnost, rodni identitet, seksualna orijentacija, polne karakteristike, invaliditet i druge.⁷ Nasilje koje se vrši na osnovu seksualne orijentacije, rodnog identiteta, rodnog izražavanja (SORI) predstavlja srž zločina iz mržnje prema lezbejkama, gej osobama, biseksualnim osobama i transrodnim osobama.⁸

Problem koji je naširoko prepoznat u akademskim i pravnim krugovima jeste da se incidenti motivisani mržnjom značajno manje prijavljuju i dokumentuju u poređenju sa incidentima kod kojih ne postoji predrasuda kao motiv.⁹ Ovaj problem je postao već toliko uvrežen da su neki počeli da govore o „tamnoj brojci” incidenta motivisanih mržnjom kada se govori o svim onim slučajevima koji ostaju neprijavljeni.¹⁰ Postoje i brojne prepreke koje ometaju sveobuhvatno dokumentovanje incidenta motivisanih mržnjom i obično se dele na dve kategorije: postoje faktori koji dovode do toga da slučajevi ne budu prepoznati kao slučajevi sa motivom predrasude (smanjeno prepoznavanje) i postoje okolnosti koje prebroditelje_ke sprečavaju da prijave slučaj policiji (smanjeno

⁴ FRA (2020). A long way to go for LGBTI equality, Luxembourg: Publications Office of the European Union, str. 40-44, 26-27. Dostupno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality-1_en.pdf

⁵ Perry, B. (2001). In the Name of Hate: Understanding Hate Crimes. New York: Routledge.

⁶ Pawlak, P. (2022) Identifying and Understanding Barriers to Access to Justice for LGBTI People in Serbia. World Bank.

⁷ Chakraborti, N., and Garland J. (2015) Hate Crime: Impact, Causes and Responses. London: Sage.

⁸ Moran, L. J. (2015) "LGBT Hate Crime." U: N. Hall, A. Corb, P. Giannasi, and J. Grieve (ed.) The Routledge International Handbook on Hate Crime. New York: Routledge, str. 266-277.

⁹ Giannasi, P. (2014) "Policing and Hate Crime." U: N. Hall, A. Corb, P. Giannasi, and J. Grieve (ed.) The Routledge International Handbook on Hate Crime. London: Routledge, str. 331-342.

¹⁰ Pezzella, F. S., Fetzer, M. D. and Keller, T. (2019). "The Dark Figure of Hate Crime Underreporting." American Behavioral Scientist, 00(0), str. 1-24. Dostupno na: <https://doi.org/10.1177/0002764218823844>.

prijavljivanje).¹¹ U stvari, prebroditeljima_kama incidenata motivisanih mržnjom je mnogo teže da prijave slučaj nadležnim institucijama nego što je prebroditeljima_kama incidenata kod kojih ne postoji predrasuda kao motiv.¹² Zločini iz mržnje nad kvir osobama su posebno nasilni, a psihološka trauma s kojom se prebroditelji_ke suočavaju je veća i ozbiljnija od one s kojom se suočavaju prebroditelji_ke drugih incidenata. Ova saznanja su u skladu s uverenjem mnogih u akademskoj zajednici da su incidenti motivisani mržnjom mnogo teži od drugih i da onesposobljavaju prebroditelja_ku da dalje deluje i preduzme neophodne korake u cilju njihovog razrešenja.¹³

Ovo je posebno tačno kada govorimo o incidentima motivisanim mržnjom koje su pretrpeli_e kvir prebroditelji_ke. Istraživanja koja su sprovedena u brojnim zemljama pružaju nam podatak da se incidenti motivisani homofobijom i transfobijom vrlo malo prijavljuju nadležnim institucijama.

Istraživanjem uzroka ove pojave teoretičari i pravnici su došli do saznanja da je u nekim kontekstima ovaj problem povezan sa odsustvom kriminalizacije incidenata motivisanih homofobijom i transfobijom, što dovodi do toga da su prebroditelji_ke demotivisani_e da prijave incident. Međutim, ovaj problem je prisutan i istrajava i u državama poput Srbije, u kojima postoji zakonodavstvo kojim se prava kvir osoba štite i u kojima su kvir osobe pravno zaštićene od nasilja i diskriminacije, što nam govori da razlozi za smanjeno prijavljivanje slučajeva variraju.¹⁴

¹¹ ODIHR (2009). Preventing and Responding to Hate Crimes: A Resource Guide for NGOs in the OSCE Region. Warsaw: ODIHR. Dostupno na: <https://www.osce.org/odihr/39821>.

¹² FRA ed. (2016) Ensuring Justice for Hate Crime Victims: Professional Perspectives. Justice. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

¹³ Herek, G. M., Gillis, J. R., and Cogan, J. C. (1999). "Psychological Sequelae of Hate-Crime Victimization among Lesbian, Gay, and Bisexual Adults." *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 67 (6), str. 945-51. Dostupno na: <https://doi.org/10.1037/0022-006X.67.6.945>.

Herek, G. M., Cogan, J. C., and Gillis, J. R. (2002). "Victim Experiences in Hate Crimes Based on Sexual Orientation." *Journal of Social Issues*, 58(2), str. 319-39. Dostupno na: <https://doi.org/10.1111/1540-4560.00263>.

¹⁴ Godzisz, P. and Viggiani G. (2018) Running through Hurdles: Obstacles in the Access to Justice for Victims of Anti-LGBTI Hate Crimes. Warsaw: Lambda Warsaw Association.

PRAVNI OKVIR

U kontekstu Srbije i krivično-pravnog okvira koji reguliše protivpravna postupanja motivisana predrasudom, kao i zaštite prebroditelja_ki incidenata motivisanih homofobijom i transfobijom, napredak predstavlja usvajanje Nacionalne strategije za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020-2025. godine, kao i prateći Akcioni plan za sprovođenje Strategije. ZZD donet je 2009. godine,¹⁵ čime je zabranjena diskriminacija na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta. Najnovijim izmenama Zakona iz 2021. godine zabranjena je diskriminacija i na osnovu polnih karakteristika, s tim što se nejednako postupanje verskih lica i dalje ne smatra diskriminacijom. Akcioni plan za primenu Strategije za prevenciju i zaštitu od diskriminacije je istekao 2018. godine. Nova Strategija za prevenciju i zaštitu od diskriminacije za period od 2022. do 2030. godine i Akcioni plan za primenu Strategije za 2022. i 2023. godinu su doneti sa tri godine zakašnjenja, 2022. godine.

U pogledu krivičnopravne zaštite, Zakonom o izmenama KZ, koji je usvojen 2012 i stupio na snagu 1. januara 2013, ustanovljen je institut zločina iz mržnje u KZ Republike Srbije kao obavezna otežavajuća okolnost za sva krivična dela definisana KZ.¹⁶ Odredba člana 54a je jedina obavezna otežavajuća okolnost, što je čini značajno drugačijom od olakšavajućih i otežavajućih okolnosti predviđenih članom 54 KZ, pod opštim odredbama optužbe. Cilj odredbe člana 54a, u skladu s relevantnim međunarodnim standardima, je strože izricanje kazne počiniteljima_kama i, u skladu s tim, jača pravna zaštita prebroditelja_ki zločina motivisanih homofobijom i transfobijom. U skladu sa sudskom praksom ESLJP, odredba člana 54a KZ treba se tumačiti tako da pruža pravnu zaštitu, ne samo kvir osobama, već i osobama za koje se pretpostavljalo da pripadaju kvir zajednici, kao i onim osobama

¹⁵ Zakon o zabrani diskriminacije, Službeni glasnik RS, br. 22/2009.

¹⁶ Član 54a Krivičnog zakonika, nazvan, „Posebna okolnost za odmeravanje kazne za krivično delo učinjeno iz mržnje” glasi:

”Ako je krivično delo učinjeno iz mržnje zbog pripadnosti rasi i veroispovesti, nacionalne ili etničke pripadnosti, pola, seksualne orijentacije ili rodnog identiteta druge osobe, tu okolnost sud će ceniti kao otežavajuću okolnost, osim ako ona nije propisana kao obeležje krivičnog dela.”

koje imaju stvarnu ili pretpostavljenu vezu sa kvir osobama.¹⁷ Isto tako, primena člana 54a se ne isključuje kada, pored motiva mržnje, postoje i drugi motivi koji se ne zasnivaju na predrasudama.¹⁸

Vrhovni kasacioni sud je utvrdio da je obaveza tužilaštva da u optužnom aktu kvalifikuje zločin kao zločin iz mržnje kako bi sud bio u poziciji da uzme u obzir otežavajuću okolnost pri donošenju presuda, a da pritom ne povredi prava okrivljenog_e.¹⁹ Prva presuda za zločin iz mržnje doneta je tek 2018. godine, a do sada je od strane sudova ova otežavajuća okolnost uzeta u obzir svega pet puta, iako Da se zna! svake godine dokumentuje na desetine incidenata motivisanih mržnjom prema kvir osobama.²⁰

¹⁷ Škorjanec v Croatia, zahtev br. 25536/14, presuda 28/0602017, paragraf 56.

¹⁸ Balazs v. Hungary, zahtev br. 15529/12, presuda 14/03/2016, paragraf 70.

¹⁹ Kovačević, M. (2019). Podaci, a ne zvona i praporci 2. Beograd: Udruženje Da se zna!.

²⁰ Kovačević, M. i Planojević, N. (2022). Podaci, a ne zvona i praporci 5. Beograd: Udruženje Da se zna!.

METODOLOGIJA

Tokom 2021. godine Da se zna! je u saradnji sa ERA - savezom za jednaka prava LGBTI osoba i britanskom kvir OCD Stonewall razvila platformu You Are Heard za prijavu incidenata motivisanih transfobijom i homofobijom, a od 2022. godine dokumentujemo incidente prema upitniku koji je tom prilikom razvijen. Upitnik je dostupan na srpskom, engleskom, slovenačkom, albanskom, makedonskom i turskom jeziku, tako da je prijava postala pristupačnija za pripadnike_cve kvir zajednice koji_e ne govore srpski jezik. Tokom čitave godine se kontinuirano promovisala prijava incidenata Da se zna! putem digitalnih medija: Facebook, Twitter i Instagram. Pored toga, tokom čitave godine je vršen monitoring medijskog izveštavanja o pitanjima važnim za kvir zajednicu, kao i medijsko izveštavanje o incidentima motivisanim SORI prebroditelja_ki. Na taj način mediji predstavljaju kanal kroz koji se dobijaju informacije o incidentima govora mržnje i, u manjem broju, o diskriminatornim postupcima i zločinima iz mržnje.

Prijava na platformi You Are Heard, putem koje prebroditelji_ke, svedoci_kinje, OCD i institucije mogu da prijave incidente motivisane mržnjom, sastoji se od pet koraka. Prvi obavezni korak, pod nazivom "opšte informacije", uključuje zatvorena pitanja o tome u kojoj državi se slučaj dogodio,²¹ datumu prijave i godinama prebroditelja_ke, kao i davanje saglasnosti za obradu podataka. Drugi obavezni korak, pod nazivom "incident", sadrži zatvoreno pitanja o vremenu i prostoru u kom se dogodio incident, vrsti incidenta, prebivalištu prebroditelja_ke, targetiranom ličnom svojstvu, posledicama, kao i dva otvorena pitanja o tome kako se odigrao sam incident i o tome na koji način je incident uticao na osećaj bezbednosti prebroditelja_ke i šta bi nadležne institucije mogle da učine da se prebroditelj_ka oseća bezbednije. Treći, opcioni korak, pod nazivom "prebroditelj/prebroditeljka", sadrži zatvorena pitanja o tome da li je prebroditelj_ka bio_la sam_a ili deo veće grupe, SORIPK prebroditelja_ke, godinama, autovanosti,

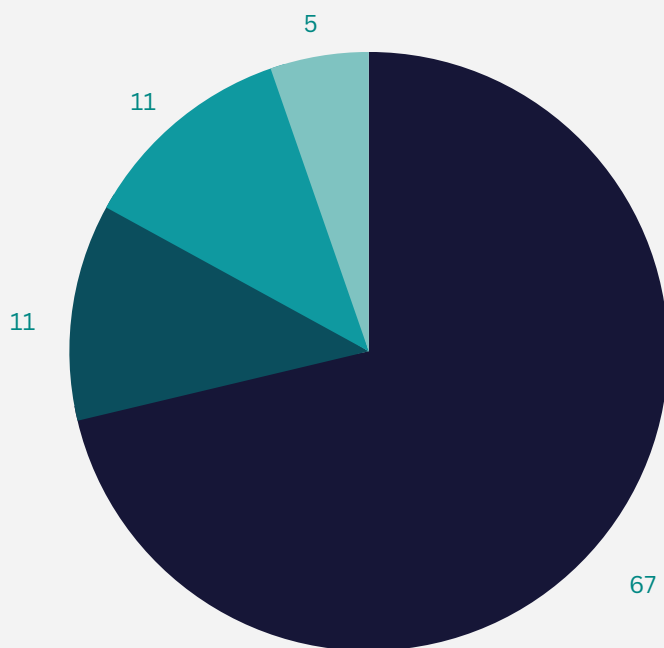
²¹ You Are Heard je regionalna platforma. Pored Srbije, incidenti počinjeni u Albaniji, Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Kosovu, Severnoj Makedoniji, Crnoj Gori, Sloveniji i Turskoj mogu da se prijave.

etničkoj pripadnosti, obrazovanju, statusu zaposlenja i uključenosti u život kvir zajednice. Četvrti, opcioni korak, pod nazivom “počinitelj/počiniteljka”, sadrži skup pitanja analognih onim iz trećeg koraka, samo u vezi sa počiniteljem_kom incidenta, sa tim da dodatno sadrži zatvoreno pitanje o njegovom_njenom odnosu sa prebroditeljem_kom, kao i otvoreno pitanje o eventualnim specifičnim obeležjima počinitelja_ke. Nažalost, zbog nedovoljnog broja odgovora, podaci iz trećeg i četvrtog koraka su morali da se isključe iz izveštaja, izuzev podataka dobijenih iz pitanja o odnosu prebroditelja_ke i počinitelja_ke. Peti, obavezni korak, pod nazivom “prijavljivanje i druge informacije” sadrži zatvorena pitanja o tome da li i, ako jeste, kojim institucijama/organizacijama je incident prijavljen, kao i o razlozima za neprijavljenje ako slučaj nije prijavljen i ostala pitanja koja su relevantna za stupanje u kontakt sa prebroditeljem_kom i pružanje podrške.

Saznanja o incidentima motivisanim mržnjom Da se zna! je u 67 (71,3%) slučajeva dobio direktno od prebroditelja_ke, u po 11 (11,7%) od svedoka_inje i od drugih OCD, u pet (5,3%) iz medija. Ni u jednom slučaju izvor informacija nisu bile nadležne institucije. U 2022. godini je distribucija incidenata prema izvoru informacija uglavnom ostala unutar vrednosti koje su zabeležene u prethodnih šest godina, sa tim što je udeo incidenata prijavljenih od samih prebroditelja_ki bio neznatno manji, a od OCD neznatno viši.

Izvor informacija	Broj incidenata	Procenat
Prebroditelji_ke	67	71.3%
Svedoci_kinje	11	11.7%
OCD	11	11.7%
Mediji	5	5.3%

Tabela 3. Prikaz incidenata prema izvoru informacija u 2022. godini

Grafikon 2. Prikaz incidenata prema izvoru informacija u 2022. godini

Izvor informacija	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Prebroditelj_ke	88.9%	78.6%	80.9%	73.1%	92.8%	71.3%
Svedoci_kinje	0.0%	9.5%	17.5%	9.6%	3.6%	11.7%
Mediji	0.0%	2.4%	1.6%	5.8%	1.2%	5.3%
OCD	11.1%	9.5%	0.0%	11.5%	2.4%	11.7%

Tabela 4. Uporedni prikaz incidenata prema izvoru informacija za period 2017-2022

PROSTOR

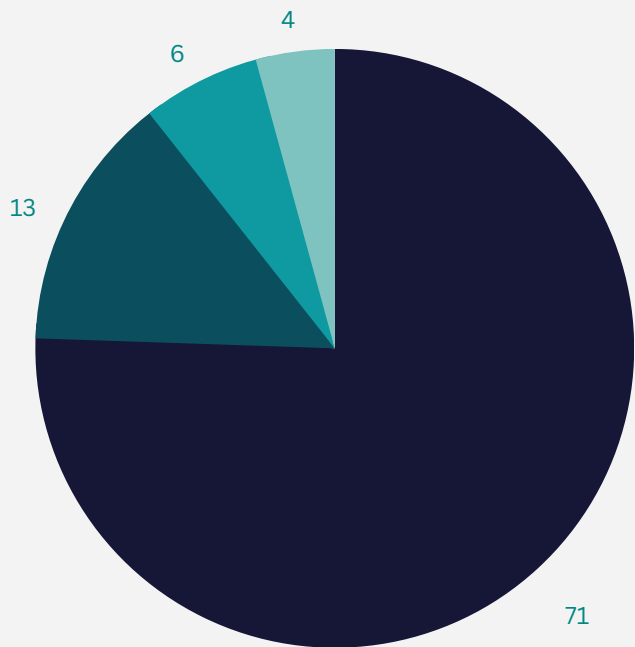
Svakako se osećam nesigurno i inače kad idem u javnost. Ljudi meni stalno dobacuju, ružno komentarišu ili prosto zure u mene, isčuđavaju se, krste se, itd. Ono što mi je ovde dodatno zastrašujuće je što se ovo desilo neposredno blizu mog mesta stanovanja, te mi je strašna ideja da me mogu naći opet da mi se još svete ako budu hteli.

**Transrodna prebroditeljka fizičkog napada
u Novom Sadu**

Prema tipu naselja, 84 (89,4%) incidenta je zabeleženo u urbanim, a deset (10,6%) u ruralnim sredinama. Uzimajući u obzir procenat urbanog i ruralnog stanovništva, možemo zaključiti da se incidenti u ruralnim sredinama manje događaju ili se manje prijavljuju. Kada se pogledaju oblasti, u Beogradu je počinjen 71 dokumentovan incidentat (75,5%), u Vojvodini 13 (13,8%), u Južnoj i Istočnoj Srbiji četiri (4,3%), a u Šumadiji i Zapadnoj Srbiji šest (6,4%). Prema opštinama van Beograda, sedam (7,4%) slučajeva je dokumentovano u Novom Sadu, u Kragujevcu tri incidenta (3,2%), Prokuplju i Inđiji po dva incidenta (2,2%), a u Leskovcu, Petrovcu na Mlavi, Paraćinu, Čačku, Zrenjaninu, Subotici, Pančevu, Novom Pazaru i Bačkom Petrovcu po jedan (1,1%) incident. Udeo dokumentovanih incidentata je unutar vrednosti zabeleženih u prethodnih šest godina.

Opština	Broj incidenata	Procenat	Oblast	Broj indicenata	Procenat
			Beograd	71	75.5%
Novi Sad	7	7.4%	Vojvodina	13	13.8%
Indija	2	2.1%			
Zrenjanin	1	1.1%			
Subotica	1	1.1%			
Bački Petrovac	1	1.1%			
Pančevo	1	1.1%			
Prokuplje	2	2.1%	Južna i Istočna Srbija	4	4.5%
Leskovac	1	1.1%			
Petrovac na Mlavi	1	1.1%			
Kragujevac	3	3.2%	Šumadija i Zapadna Srbija	6	6.4%
Paraćin	1	1.1%			
Novi Pazar	1	1.1%			
Čačak	1	1.1%			

Tabela 5. Prikaz incidenata prema opštini i oblasti u 2022. godini

Grafikon 3. Prikaz incidenata prema oblasti u 2022. godini

Tip lokacije	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Glavni grad	66.7%	76.2%	74.6%	76.9%	59.0%	75.5%
Ostali gradovi	29.6%	9.5%	15.9%	13.5%	35.0%	20.2%
Manja mesta	3.7%	14.3%	9.5%	9.6%	6.0%	4.3%

Tabela 6. Upporedni prikaz incidenata prema tipu lokacije za period 2017-2022

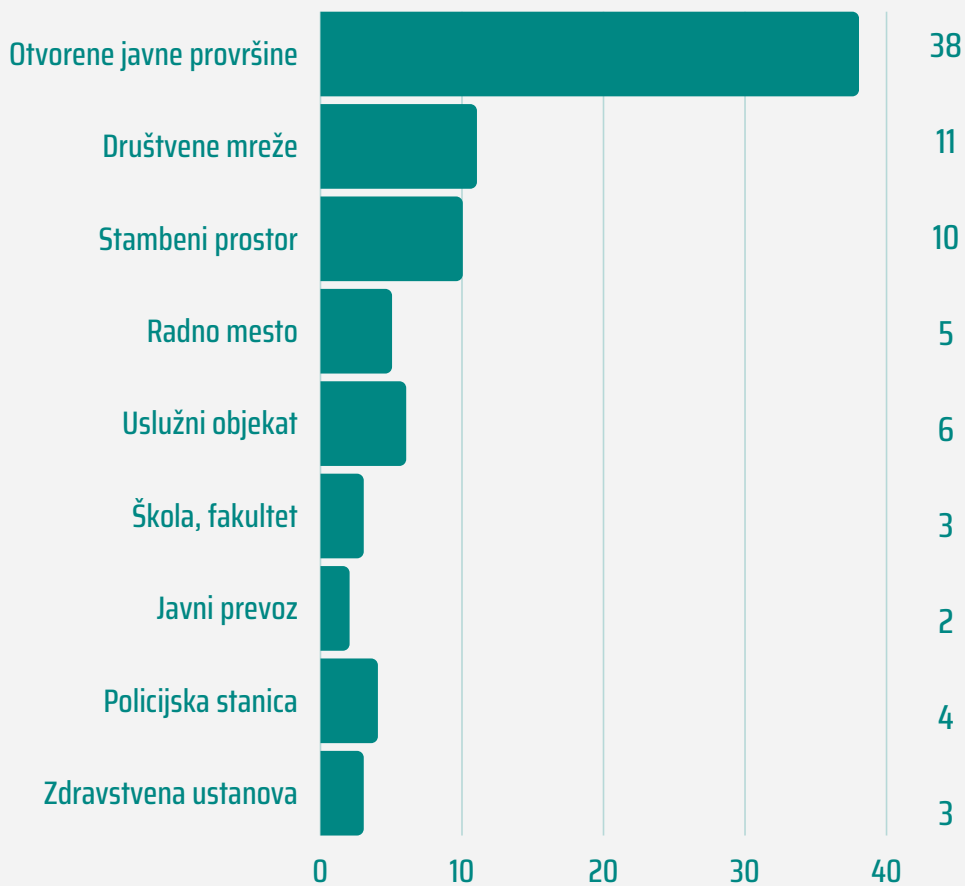
U javnoj sferi je zabeležen 61 (64,9%) incident, od toga 38 (40,4%) na otvorenim javnim površinama, a 23 (24,5%) na zatvorenim javnim površinama: u uslužnim objektima šest (6,4%), na radnom mestu pet (5,3%), u javnom prevozu dva (2,1%), a u institucijama deset (10,6%). Kada se radi o institucijama, u policijskim stanicama zabeleženo je čak četiri (4,3%) incidenta, a u školama, odnosno fakultetima i zdravstvenim ustanovama po tri (3,2%) incidenta.

U privatnoj sferi zabeleženo je deset (10,6%) incidenta, od toga u privatnom smeštaju sedam (7,4%), a u zajedničkom smeštaju tri (3,2%). Svi incidenti koji su zabeleženi u zajedničkom smeštaju su se dogodili u studentskim domovima.

U medijima ili online zabeleženo je 23 (24,5%) incidenta. Tri (3,2%) incidenta su se dogodila u tradicionalnim medijima (17,0%), zabeleženo u digitalnim medijima, a četiri (4,3%) su se dogodila kroz komunikacione kanale. Svi incidenti dokumentovani u tradicionalnim medijima dogodili su se na televiziji. Kada se radi o incidentima zabeleženim u digitalnim medijima, 11 (11,7%) incidenta je dokumentovano na društvenim mrežama, a pet (5,3%) na takozvanim divljim digitalnim medijima (digitalnim medijima bez impresuma). Raspodela zabeleženih incidenta na društvenim mrežama je sledeća: četiri (4,3%) incidenta na TikTok-u, tri (3,2%) incidenta na Instagram-u, dva (2,1%) na Facebook-u i po jedan (1,1%) na Youtube-u i SnapChat-u.

Mesto	2018		2019		2020		2021		2022	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Otvorene javne površine	11	26.2%	18	28.6%	8	15.4%	19	22.9%	38	40.4%
Društvene mreže	5	11.9%	7	11.1%	18	34.6%	21	25.3%	11	11.7%
Stambeni prostor	9	21.4%	8	12.7%	6	11.5%	15	18.1%	10	10.6%
Radno mesto	5	11.9%	6	9.5%	4	7.7%	10	12.0%	5	5.3%
Uslužni objekat	2	4.8%	5	7.9%	3	5.8%	2	2.4%	6	6.4%
Škola, fakultet	3	7.1%	3	4.8%	3	5.8%	1	1.2%	3	3.2%
Javni prevoz	1	2.4%	3	4.8%	0	0.0%	5	6.0%	2	2.1%
Policajska stanica	1	2.4%	2	3.2%	3	5.8%	1	1.2%	4	4.3%
Zdravstvena ustanova	2	4.8%	0	0.0%	1	1.9%	5	6.0%	3	3.2%

Tabela 7. Uporedni prikaz incidenata prema mestu za period 2018-2022

Grafikon 4. Prikaz incidenata prema mestu u 2022. godini

The image features a teal background with several overlapping, semi-transparent white geometric shapes, primarily triangles and trapezoids, creating a layered effect. In the center, there is a white rectangular frame with a thick border. Inside this frame, the word "POVREDA" is written in a bold, white, sans-serif font.

POVREDA

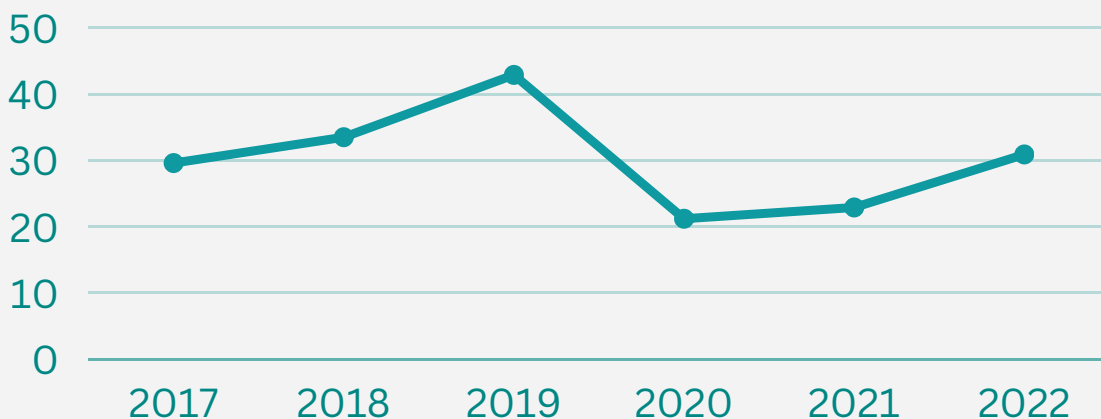
Prestravljen, preplašen, tresao sam se od šoka i što sam izgubio dosta krvi. I sada imam problem što, kada se krećem gradom, imam osećaj da će me napasti negde na ulicama Beograda.

**Gej prebroditelj fizičkog napada
u Beogradu**

Iako većina slučajeva uključuje nekoliko vrsta povrede, klasifikovani su prema isključivo jednom, najtežem obliku povrede. Kada se radi o zločinima iz mržnje, u 29 (30,9%) incidenata počinjeno je fizičko nasilje nad prebroditeljicama, što je u okviru vrednosti koje su zabeležene prethodnih godina. Dokumentovano je 15 (16,0%) pretnji, 19 (20,2%) slučajeva uznemiravanja (20,2%), pet (5,3%) slučajeva uništavanja imovine i dva (2,1%) seksualna uznemiravanja. Kada se radi o diskriminaciji, institucionalna diskriminacija je zabeležena u dva (2,1%) slučaja, šest (6,4%) diskriminatornih postupaka i 16 (17,0%) slučajeva govora mržnje.

Procenat fizički nasilnih incidenata	2017	2018	2019	2020	2021	2022
	29.6%	33.5%	42.9%	21.2%	22.9%	30.9%

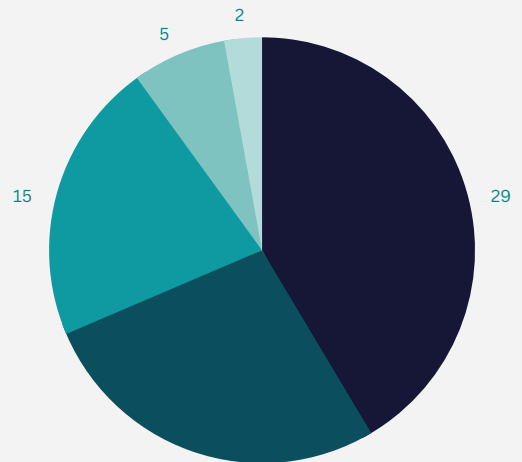
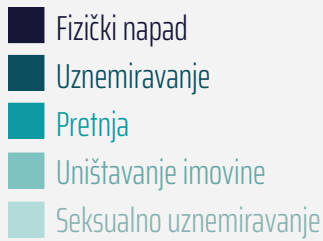
Tabela 8. Upporedni prikaz udela fizički nasilnih incidenata u ukupnom broju incidenata za period 2017-2022

Grafikon 5. Upporedni prikaz udela fizički nasilnih incidenata u ukupnom broju incidenata za period 2017-2022 godine

Zločin iz mržnje	Broj incidenata	Procenat od svih zločina iz mržnje	Procenat
Fizički napad	29	41.4%	30.9%
Pretnja	15	21.4%	16.0%
Uznemiravanje	19	27.1%	20.2%
Uništavanje imovine	5	7.1%	5.3%
Seksualno uznemiravanje	2	2.9%	2.1%
Ukupno	70	100.0%	74.5%
Diskriminacija	Broj incidenata	Procenat od sve diskriminacije	Procenat
Institucionalna diskriminacija	2	8.3%	2.1%
Diskriminacioni postupak	6	25.0%	6.4%
Govor mržnje	16	66.7%	17.0%
Ukupno	24	100.0%	25.5%

Tabela 9. Prikaz incidenata prema tipu povrede u 2022. godini

Grafikon 6. Prikaz incidenata prema tipu povrede u 2022. godini

Psihička uznemirenost kao jedina posledica pretrpljenog incidenta pojavila se kod 65 (69,1%) prebroditelja_ki. Za njom slede fizičke povrede koje su bile posledica incidenta u 21 (22,3%) slučaju. S obzirom na to da je dokumentovano 29 fizičkih napada, možemo zaključiti da je velika većina njih bila vrlo nasilna, budući da je rezultirala fizičkim povredama prebroditelja_ki. Narušavanje seksualnog integriteta zabeleženo je u dva (2,1%) slučaja, a uništavanje imovine u pet (5,3%) slučajeva kao posledica incidenta. U jednom (1,1%) je vršnjačko nasilje nad prebroditeljkom rezultiralo njenim samoubistvom.

Pretrpljene posledice	Broj incidenata	Procenat
Psihička uznemirenost	65	69.1%
Fizičke povrede	21	22.3%
Narušavanje seksualnog integriteta	2	2.1%
Uništavanje imovine	5	5.3%
Smrt	1	1.1%

Tabela 10: Prikaz incidenata prema pretrpljenim posledicama u 2022. godini

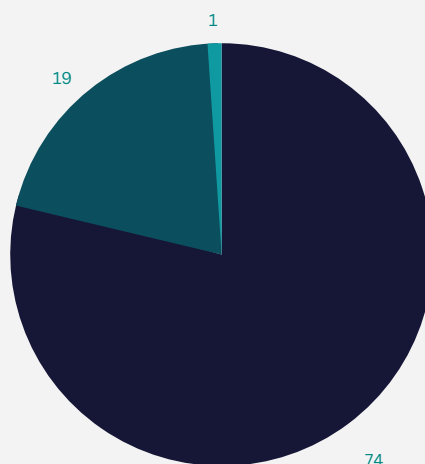
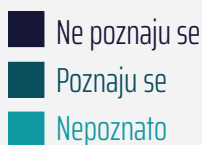
S obzirom na to da većinu vremena provodim na mestu u kom se incident desio i da svaki dan slušam konstantno vređanje, veoma sam potresena i anksiozna oko toga šta se već sutra može desiti. Tokom incidenta, koji je trajao tokom celog mog radnog vremena, želela sam da pobegnem, sakrijem se i plačem od tuge i od straha, a i od besa. Veoma je teško ćutati i slušati svu tu mržnju, a biti u nemogućnosti da bilo kako uzvратиш.

**Biseksualna svedokinja govora mržnje
u Novom Sadu**

Za razumevanje motivacije za činenje incidenta važne su i informacije o poznavanju, odnosno nepoznavanju počinitelja_ke i prebroditelja_ke. U čak 74 (78,7%) slučajaja počinitelj_ka je bio_la nepoznat_a prebroditelju_ki. Prema tome, u ovim slučajevima se može isključiti mogućnost da je činenje incidenta motivisano prethodnom interakcijom koju je počinitelj_ka imao_la sa prebroditeljem_kom, a koja bi mogla da ukazuje na to da incident nije motivisan predrasudom. Od 19 (20,4%) slučajeva u kojima su se počinitelj_ka i prebroditelj_ka poznavali, u sedam (7,4%) slučajeva su bili samo poznanici, u šest (6,4%) su u rodbinskom odnosu i u četiri (4,3%) u poslovnom odnosu.

Odnos sa prebroditeljem_kom		Broj incidenata	Procenat
Ne poznaju se		74	78.7%
Poznaju se		19	20.2%
	Poznanici	7	7.4%
	Rodbinski odnos	6	6.4%
	Poslovni odnos	4	4.3%
	Drugo	2	2.1%
Nepoznato		1	1.1%

Tabela 11. Prikaz incidenata prema odnosu počinitelja_ke i prebroditelja_ke u 2022. godini

Grafikon 7. Prikaz incidenata prema odnosu počinitelja_ke i prebroditelja_ke u 2022. godini

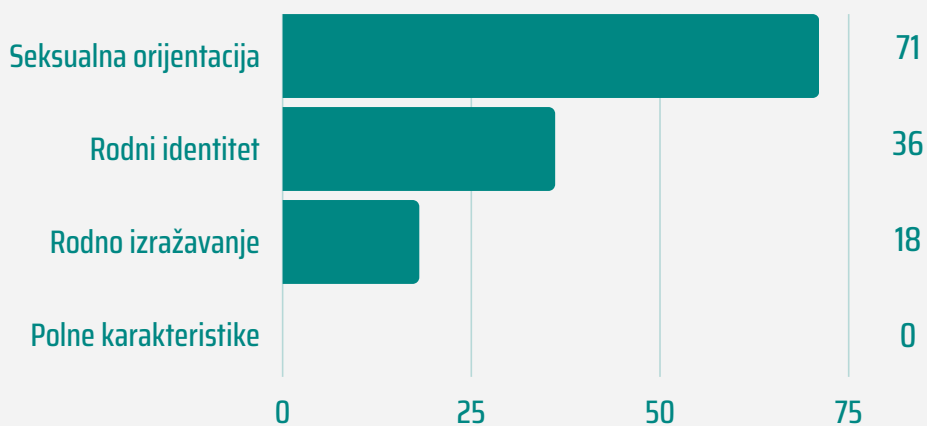
Kada se radi o distribuciji ličnih svojstava prema kojima je počinitelj_ka pokazao_la predrasudu pri izvršenju incidenta,²² u 71 (75,5%) slučaju je to bila seksualna orijentacija prebroditelja_ke. Nakon toga, u 36 (38,3%) slučajeva rodni identitet prebroditelja_ke, a u 18 (19,1%) slučajeva rodno izražavanje. Pri tumačenju ovih podataka važno je uzeti u obzir i da je broj transrodnih osoba višestruko niži od broja osoba koje nisu heteroseksualne.²³ Prema tome, iako je viktimizacija na osnovu rodnog identita niža u odnosu na viktimizaciju na osnovu seksualne orijentacije, ona je zapravo vrlo visoka ukoliko se sagleda u odnosu na broj transrodnih osoba. Takođe, pokazuje se da, od istraživača neretko zanemareno, rodno izražavanje prebroditelja_ke ima značajnu ulogu u razumevanju protivpravnog postupanja prema kvir osobama. Svaki peti incident zabeležen 2022. godine je bio motivisan upravo rodnim izražavanjem prebroditelja_ke.

²² Za razliku od podataka u kojim jedan odgovor isključuje druge, podaci o ličnom svojstvu prema kojem je počinitelj_ka pokazao_la predrasudu i o pokazateljima predrasude nisu međusobno isključivi. Pri izvršenju incidenta neki počinitelji_ke su na više od jednog načina pokazali_e predrasudu i/ili pokazali_e predrasudu prema više od jednom ličnom svojstvu prebroditelja_ke. Prema tome, zbir incidenata podeljenih prema ličnom svojstvu prema kojem je pokazana predrasuda i indikatorima predrasude je 94, odnosno 100,0%.

²³ Reuters (2023). "Three percent in England and Wales identify as lesbian, gay or bisexual - census" Dostupno na: <https://rb.gy/xxgty>

Lično svojstvo prema kojem je počinitelj_ka pokazao_la predrasudu	Broj incidenata	Procenat
Seksualna orijentacija	71	75.5%
Rodni identitet	36	38.3%
Rodno izražavanje	18	19.1%
Polne karakteristike	0	0.0%

Tabela 12. Prikaz incidenata prema ličnom svojstvu prema kome je počinitelj pokazao predrasudu u 2022. godini

Grafikon 8. Prikaz incidenata prema ličnom svojstvu prema kome je počinitelj pokazao predrasudu u 2022. godini

U pogledu pokazatelja koji ukazuju na to da je počinitelj_ka bio_la motivisan_a predrasudom prema SORI prebroditelja_ke, u čak 80 (85,1%) slučajeva pokazatelj je samo verbalno i neverbalno ponašanje počinitelja_ke, koje uključuje upotrebu homofobičnog i transfobičnog rečnika prilikom izvršenja incidenta. U 55 (58,5%) slučajeva su prebroditelji_ke imali_e percepciju da su pretrpeli_e incident zbog svoje SORI. Nakon toga, u 31 (33,0%) incidentu pokazatelj je bio to što je incident izvršen u vreme ili na mestu koje se povezuje sa kvir zajednicom. U 11 (11,7%) incidenata počinitelj_ka je pokazao_la posebnu okrutnost prema prebroditelju_ki, što je takođe jedan od pokazatelja da je zločin motivisan mržnjom. U sedam (7,4%) slučajeva je prebroditelj_ka poznat_a po svom aktivističkom angažmanu za jednakost kvir osoba. Ovo je najmanje zabeležni udeo branitelja_ki ljudskih prava među prebroditeljima_kama u proteklih pet godina. Takođe, u sedam (7,4%) slučajeva incident se dogodio na lokaciji koja je u vlasništvu kvir osoba ili se povezuje sa kvir osobama, a u dva (2,1%) slučaja se incident dogodio na mestu sa povećanim prisustvom kvir osoba. U šest (6,4%) slučajeva počinitelj_ka je već u prošlosti činio_la slična dela, u tri (3,2%) je bio pripadnik ekstremno desničarske grupe.

Pokazatelji predrasude	Broj incidenata	Procenat
Izjave / gestovi / ponašanje / upotrebljeni objekti ili predmeti	80	85.1%
Pripadnost ekstremno desničarskim grupama	3	3.2%
Istorija sličnih zločina / incidenata	6	6.3%
Blizina mesta ili datum povezani sa kvir zajednicom	31	33.0%
Blizina promene prisustva kvir osoba na datom mestu	2	2.1%
Visok stepen nasilja / ponižavajućeg tretmana	11	11.7%
Istaknuta ličnost (aktivisti_kinje ili javni_e zagovarači_ce)	7	7.4%
Na lokaciji povezanoj sa kvir zajednicom i/ili u vlasništvu kvir osoba	7	7.4%
Percepcija prebroditelja_ke	55	58.5%

Tabela 13. Prikaz incidenata prema pokazatelju predrasude u 2022. godini

Grafikon 9. Prikaz incidenata prema pokazatelju predrasude u 2022. godini

Prebroditelji_ke	2018		2019		2020		2021		2022	
	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%	Broj	%
Branitelji_ke ljudskih prava	4	9.5%	12	19.0%	11	21.2%	14	16.9%	7	7.4%
Ostali_e	38	90.5%	51	81.0%	41	78.8%	69	83.1%	87	92.6%

Tabela 14: Upporedni prikaz udela branitelja_ki ljudskih prava i ostalih među prebroditeljima_kama 2018-2022

PRIJAVA

Osećam se uplašeno i potreseno svime. Boli me što izgleda da nigde i nikad neću moći da se osetim sigurno jer čak ni pored policije nismo bezbedni.

**Prebroditeljka fizičkog napada
tokom Europrajda u Beogradu**

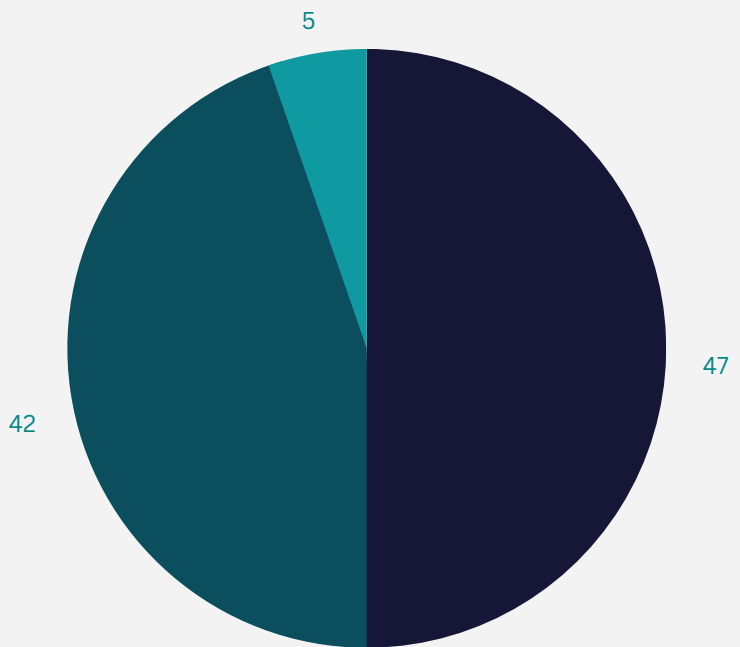
Polovina incidenata nije prijavljena nijednoj instituciji niti ijednoj drugoj organizaciji civilnog društva, izuzev Da se zna!. Od 42 (44,7%) incidenta koji su prijavljeni, 31 (33,0%) je prijavljen u okviru krivičnog i pravosudnog sistema. Po sedam (7,4%) slučajeva su prijavljeni nezavisnim telima i organizacijama civilnog društva i po jedan (1,1%) školskoj upravi, studentskom domu i REM-u.²⁴

Kada se radi o statusu prijavljenih slučajeva, u čak 14 (14,9%) slučajeva krivična prijava nije ni zabeležena. Policijski_e službenici_e neretko pronalaze razne izgovore kako ne bi zabeležili_e krivičnu prijavu preboroditelja_ke, upućujući ga_je na drugu policijsku stanicu ili da dođe u drugo vreme. Takođe je česta pojava, koja je u većoj meri izašla na videlo tokom Europrajda, da policijski_e službenici_e ne reaguju na nasilje nad kvir osobama koje se dešava pred njihovim očima. Pet (5,3%) slučajeva se nalazi u istrazi, dva (2,1%) u predistražnom postupku i dva (2,1%) u sudskom postupku.

Prijava	Broj incidenata	Procenat
Prijavljeno	42	44.7%
Nije prijavljeno	47	50.0%
Nepoznato	5	5.3%

Tabela 15. Prikaz prijave incidenata u 2022. godini

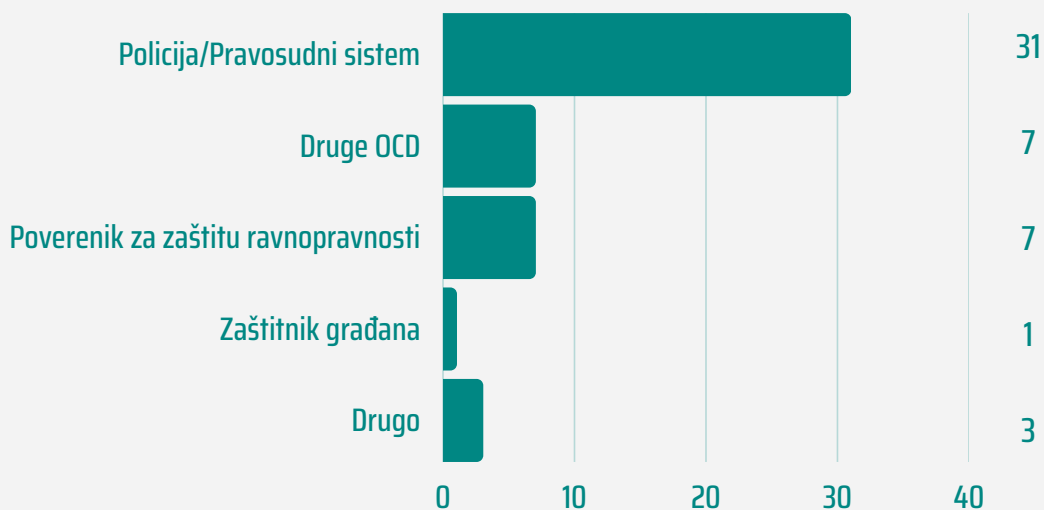
²⁴ Za razliku od podataka u kojim jedan odgovor isključuje druge, podaci o instancama kojima su slučajevi prijavljeni i statusu predmeta nisu međusobno isključujući zato što su neki incidenti prijavljeni većem broju aktera i u vezi sa njima se vodi više različitih postupaka. Prema tome, zbir incidenata podeljenih prema instanci kojoj su prijavljeni prelazi 42 prijavljena incidenata, odnosno procenti prelaze 44,7%. Takođe, zbir incidenata podeljenih prema statusu predmeta prijavljenih u okviru krivičnog i pravosudnog sistema prelazi 31, odnosno 32,0%.

Grafikon 10. Prikaz prijave incidenata u 2022. godini

Incident prijavljen	Broj incidenata	Procenat od ukupnog broja incidenata	Procenat od ukupnog broja prijavljenih incidenata
Policija/pravosudni sistem	31	33.0%	73.8%
Druge OCD	7	7.4%	16.7%
Poverenik za zaštitu ravnopravnosti	7	7.4%	16.7%
Zaštitnik građana	1	1.1%	2.4%
Drugo	3	3.2%	7.1%

Tabela 16. Prikaz incidenata prema instituciji/organizaciji kojoj su prijavljeni u 2022. godini

Grafikon 11. Prikaz incidenata prema instituciji/organizaciji kojoj su prijavljeni u 2022. godini

Status predmeta	Broj incidenata	Procenat	Procenat od ukupnog broja prijavljenih incidenata
Krivična prijava nije zabeležena	14	14.9%	33.3%
Predistražni postupak	2	2.1%	4.8%
U istrazi	5	5.3%	11.9%
Sudski proces	2	2.1%	4.7%
Drugo	2	2.1%	4.7%
Nepoznato	7	7.4%	16.7%

Tabela 17. Prikaz incidenata prema statusu predmeta u 2022. godini

Nepoverenje u institucije dominira među razlozima za neprijavlivanje incidenata. Njegov stepen smo merili ponuđenim odgovorima, koji su varirali od najtežeg oblika - straha od sekundarne viktimizacije (strah od diskriminacije i podsmevanja), preko nedovoljne senzibilizacije nedležnih (nisam mislio_la da će ljudi razumeti o čemu govorim), do najblažeg, koji se odražava kroz nedovoljnu efikasnost (ništa se ne bi dogodilo/promenilo, zbog zabrinutosti da se incident ne bi shvatio ozbiljno). Najčešći oblik nepoverenja u institucije je onaj u vezi sa njihovom efikasnošću. Gotovo trećina prebroditelja_ki (31,9%) nije prijavilo slučaj iz ovog razloga, dok se nepoverenje koje proizilazi iz nedovoljne senzibilizacije i straha od sekundarne viktimizacije javilo u po jednom (2,1%) slučaju. Pored nepoverenja u institucije, njihova nepristupačnost za prebroditelje_ke se izdvaja kao značajan razlog za neprijavlivanje incidenta. Nepristupačnost institucija se javlja kao razlog u sedam (14,9%) slučajeva. Ona takođe varira od toga da prebroditelji_ke nisu upoznati_e sa procedurom i institucijama kojima mogu prijaviti incidente (nisam znao_la kako ili gde da prijavim) ili, ako im je procedura poznata, smatraju da je isuviše komplikovana (previše problematično za prijavljivanje, a nemam toliko vremena), pa sve do toga da ne znaju za postojanje antidiskriminacione legislative (nisam znao_la da postoje zakoni koji me štite). Četiri (8,5%) prebroditelja_ke su kao razlog naveli_e da nisu upoznati_e sa procedurom i nadležnim institucijama kojima bi mogli_e da prijave incident, dva (4,3%) da je procedura isuviše komplikovana, a jedan (2,1%) nepoznavanje legislative u ovoj oblasti. Kada se radi o ostalim razlozima, u šest (12,8%) slučajeva se navodi da slučaj nije vredan prijavljivanja zato što se takvi incidenti stalno čine. Ovo je posebno zabrinjavjuć podatak zato što pokazuje da je za svakog_u osmog_u prebroditelja_ku koji_a nije prijavio_la incident nasilje i diskriminacija motivisana homofobijom i transfobijom svakodnevnica. U četiri (8,5%) slučaja prebroditelji_ke navode da je njihova odluka da ne prijave incident samo privremenog karaktera. Sa ovim razlogom su u vezi

neprijavljivanja zbog prevelike uznemirenosti izazvane incidentom i straha od počinitelja_ke, koji se javljaju u po tri (6,4%) slučaja. U dva (4,3%) slučaja prebroditelji_ke su svoj problem rešili_e izvan pravosudnog sistema, a u jednom (2,1%) nisu želeli_e da otkriju svoj SORI.

Razlog neprijavljivanja	Broj incidenata	Procenat	Procenat od ukupno neprijavljenih
Ništa se ne bi dogodilo/promenilo	13	13.8%	27.7%
Nije vredno prijavljivanja - to se stalno dešava	6	6.4%	12.8%
Nisam znao_la kako ili gde da prijavim	4	4.3%	8.5%
Možda ću prijaviti u budućnosti	4	4.3%	8.5%
Bio_la sam previše uznemiren_a da bih prijavio_la incident	3	3.2%	6.4%
Strah od zastrašivanja od strane počinitelja_ki	3	3.2%	6.4%
Zbog zabrinutosti da se incident ne bi shvatio ozbiljno	2	2.1%	4.3%
Sam_a sam rešio_la problem/uz pomoć porodice_prijatelja	2	2.1%	4.3%
Previše problematično za prijavljivanje, a nemam toliko vremena	2	2.1%	4.3%
Nisam znao_la da postoje zakoni koji me štite	1	1.1%	2.1%
Strah od diskriminacije ili podsmevanja	1	1.1%	2.1%
Nisam mislio_la da će ljudi razumeti o čemu govorim	1	1.1%	2.1%
Nisam hteo_la da otkrijem svoja SORI lična svojstva	1	1.1%	2.1%
Nepoznati razlozi	4	4.3%	8.5%

- Npoverenje u institucije
- Npristupačnost institucija
- Ostali razlozi

Tabela 18. Prikaz razloga za neprijavljivanje u 2022. godini

OPIŠI ZLOČINA IZ MRŽNJE

U ovom odeljku su opisani dokumentovani zločini iz mržnje koji su klasifikovani kao slučajevi fizičkog nasilja, seksulanog uznemiravanja, pretnji i uništavanja imovine prema unapred određenom univerzalnom sistemu klasifikacije za organizacije civilnog društva koje dostavljaju podatke za godišnji izveštaj o zločinima iz mržnje OEBS/ODIHR-a. Za svaki zločin iz mržnje naveden je datum, izvor, lokacija i pokazatelj predrasude počinitelja_ke. Međutim, treba imati u vidu da većina navedenih slučajeva uključuje i drugi tip povrede, ali da su klasifikovani prema najtežem obliku povrede.

FIZIČKO NASILJE

Datum	Lokacija	Izvor	Opis incidenta	Pokazatelj predrasude
24.05.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) je trpeo policijsku brutalnost, izivljavanje i nehumano ophođenje od strane dva uniformisana policajca ispred jednog javnog toaleta. Slučaj je prijavljen sektoru unutrašnje kontrole policije, Ombudsmanu i Povereniku za zaštitu ravnopravnosti, koji je podneo krivičnu prijavu. Istraga je u toku.	Homofobičan rečnik; visok stepen nasilja
28.06.22.	Srbija, Beograd	Od OCD	Prebroditelj (gej muškarac, tražitelj azila iz Irana) brutalno je napadnut od strane svojih suseda u stanu u kom je odseo u Beogradu. Razumeo je šta su mu napadači govorili na srpskom i da su koristili homofobične termine tokom napada. Prebroditelj je takođe imao privezak u obliku zastave duginih boja. (Prebroditelj je pozvao policiju, ali je policija uhapsila njega i podvrgla ga policijskoj brutalnosti – incident ispod).	Homofobičan rečnik; visok stepen nasilja
29.06.22.	Srbija, Beograd	Od OCD	Pošto je nepravедno uhapšen, prebroditelj (gej muškarac, tražitelj azila iz Irana) je bio podvrgnut policijskoj brutalnosti, bio zadržan u policijskoj stanici cele noći, gde su ga policajci tukli, vređali koristeći homofobične uvrede i pokazivali mu fotografije nagih muslimanki, pitajući ga: “Zar te ovo ne uzbuđuje?” Ujutro su ga odveli do granične policije i do sudije gde je saznao da je protiv njega podignuta optužnica zbog “dodirivanja genitalija” (muškaraca koji su ga napali u prethodnom incidentu), ali je bio pušten nakon toga, optužnica je odbačena i savetovano mu je (od strane sudije) da sve prijavi policiji. Prebroditelj se bojao da opet ide u policiju, javio se unutrašnjoj kontroli imejlom i kontaktirao je organizacije civilnog društva. Da se zna! i Beogradski centar za ljudska prava počeli su da sastavljaju krivičnu prijavu protiv počinitelja, ali je prebroditelj želeo da prekine ovaj proces jer se bojao osвете policije.	Homofobičan rečnik; visok stepen nasilja i nehumano ophođenje

14.04.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (panseksualna osoba, rodno fluidni posetilac iz SAD) je prebijen od strane policije nakon što je uhapšen na Kalemegdanu. Probušili su mu bubnu opnu u stanici, pokušali da iznude novac i koristili se brojnim uvredama. Status prijave je nepoznat, pošto nam je incident prijavljen anonimno.	Homofobičan rečnik; visok stepen nasilja
29.04.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) fizički je napadnut u policijskoj stanici od strane nepoznate muške osobe dok je čekao u redu da podigne lična dokumenta. Napadač je koristio homofobičan rečnik i povukao je prebroditelja za kosu. Policajci se nisu potrudili da ovaj napad spreče, a izjavu su uzeli samo od napadača.	Homofobičan rečnik
07.05.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) je zaustavljen na ulici od strane nepoznatih muškaraca koji su ga ispitivali o njegovoj seksualnoj orijentaciji. Pokušao je da ih zaobiđe, ali ga je jedan od njih udario po leđima. Pokušao je da pobegne trčeći, ali su ga sustigli i gurnuli, bacili na zemlju i šutirali ga pre nego što su se udaljili. Incident je prijavljen policiji.	Homofobičan rečnik; prebroditelj je prepoznat kao osoba drugačije seksualne orijentacije
07.06.22.	Srbija, Subotica	Od svedoka	Prebroditelj (maloletni dečak) je maltretiran duže vreme od strane školskih drugova, koji su mu dobacivali homofobične uvrede, simulirali seksualni odnos sa njim i fizički ga napadali. Njegova majka je nama prijavila slučaj. Incident je takođe prijavljen i školi, ali nije prijavljen nadležnim organima.	Homofobičan rečnik
13.06.22.	Srbija, Novi Sad	Od prebroditelja	Prebroditelju (gej muškarcu) prišao je nepoznat čovek u Akva parku i pitao ga da li je gej. Prebroditelj je odgovorio da to nije njegova stvar i pokušao da se pomeri, kada ga je čovek udario pesnicom u lice i pobegao. Prebroditelj je pozvao policiju i dao izjavu.	Prebroditelj je prepoznat kao osoba drugačije seksualne orijentacije
14.06.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) je napadnut na sred ulice od strane osmorice nepoznatih muškaraca. Pošto su mu naneli telesne povrede, oni su pobegli. Ljudi koji su videli čitav napad, pozvali su policiju i hitnu pomoć.	Percepcija prebroditelja; visok stepen nasilja

22.07.22.	Srbija, Novi Sad	Od prebroditeljke	Prebroditeljka (transrodna žena) praćena je od strane dvojice muškaraca nakon što je izašla iz autobusa. Primećila ih je još u autobusu kako pokazuju na nju i smeju se, tako da je pokušala da im pobegne, ali su je sustigli i udarili je u glavu – od udarca je pala na zemlju. Napadaći su pokušali ponovo da je udare, ali ih je zaustavila tako što je jednog šutnula u nogu, nakon čega su otišli. Tokom napada vredali su je homofobićnim i transfobićnim rećima. Incident nije bio prijavljen policiji u trenutku kada je organizacija Da se zna! primila njenu prijavu o napadu.	Transfobićan rećnik; visok stepen nasilja
07.08.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) je brutalno napadnut od strane nepoznatog muškarca u autobusu. Napadać je najpre koristio homofobićan rećnik i bio agresivan, udarajući sedište autobusa, a potom je prišao prebroditelju i više puta ga udario. Prebroditelj je otrćao do vozaća i tražio od njega da pozove policiju, ali je vozać to odbio. Napadać je ponovo udario prebroditelja u lice i napustio autobus. Prebroditelj nije prijavio napad policiji.	Homofobićan rećnik; prebroditelj prepoznat kao osoba drugaćije seksualne orijentacije
08.08.- 24.08.22.	Srbija, Beograd	Od svedoka	Prebroditeljka (transrodna žena) fizićki je i seksualno zlostavljana od strane bivšeg partnera. Poćinilac je došao u prebroditeljkinu kuću pošto su raskinuli, razvalio vrata i napao je. Napadać je i ranije koristio transfobićne uvrede, govoreći prebroditeljki da ona nije žena, da “treba da bude muškarac i posveti se bogu” i bio je nasilan tokom njihove veze. Prebroditeljka je pokušala da slućaj prijavi policiji, ali su oni odbili da uzmu izjavu od nje.	Poznat po slićnim napadima; transfobićan rećnik
21.08.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) je napadnut od strane nepoznatog muškarca na sred ulice. Slućaj nije prijavio nadlećnim organima jer se bojao da ga neće ozbiljno shvatiti.	Percepcija prebroditelja
09.10.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac, Rom) fizićki je napadnut ispred kvir kluba. Nepoznat ćovek mu je prišao, udario ga pesnicom u lice i polomio mu zub. Prebroditelj nije prijavio incident nadlećnim organima.	Percepcija prebroditelja; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom

13.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelji (gej par) stajali su na autobuskom stajalištu kada im se obratio muškarac, jednog od njih udario pesnicom u lice i povikao "Nećete šetati!" Prebroditelji nisu prijavili slučaj nadležnim organima jer su smatrali da to neće ništa promeniti, niti će se išta desiti zbog toga.	Homofobičan rečnik ("Neće/te šetati" je slogan uperen protiv Prajda)
09.08.22.	Srbija, Indija	Od prebroditeljke	Prebroditeljka (lezbejka) je šetala ulicom kada je grupa mladih žena počela da joj dobacuje i vređa je koristeći homofobičan rečnik. Potom su je opkolile i držale je, dok ju je jedna od njih udarala pesnicom u lice. Kada su pobegle, došla je policija jer ih je pozvao neko ko je video čitav napad. Prebroditeljka je dala izjavu, ali, kada je završila, jedan policajac joj je rekao: "Ma, to su dečja posla" i nije joj dao primerak policijskog zapisnika.	Homofobičan rečnik
09.09.22.	Srbija, Beograd	Od svedoka	Prijatelj prebroditelja (gej muškarac) prijavio je da su bili u kvir klubu gde je prebroditelj, ne znajući, flertovao sa strejt muškarcem. Ovaj muškarac i njegovi prijatelji odveli su prebroditelja do toaleta gde su ga fizički napali. Uspeo je da im pobegne, ali su oni krenuli za njim i opet su ga, sustigavši ga, šutirali u klubu. Svedok je pozvao obezbeđenje kluba, ali oni nisu želeli da reaguju. Incident nije prijavljen nadležnim organima jer su i prebroditelj i svedok bili previše emocionalno uznemireni da bi prijavili slučaj.	Homofobičan rečnik; na mestu koje je povezano sa LGBT+ zajednicom
17.09.22.	Srbija, Beograd	Od svedoka	Pre nego što su došli na Prajd (Paradu ponosa), prebroditeljka (lezbejka), prijateljica svedoka, izvređana je no osnovu svoje seksualne orijentacije i udarena u leđa od strane jedne osobe. Nije nam poznato da li je incident prijavljen nadležnim organima.	Homofobičan rečnik; na dan održavanja Prajda; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom
17.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) vraćao se sa Prajda kada je napadnut od strane grupe muškaraca, koji su uzvikivali homofobične uvrede u njegovom pravcu. Prebroditelja su udarili pesnicom u lice i povredili mu vilicu. On je pokušao da napad prijavi policajcima koji su stajali u blizini, ali oni nisu želeli da uzimaju izjavu i umesto toga savetovali su mu ide u policijsku stanicu da da izjavu.	Homofobičan rečnik; na dan Prajda; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom

17.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelji (gej par) bili su fizički napadnuti od strane grupe muškaraca obučenih u crno, nakon što su se posle Prajda vraćali kući. Nosili su kišobran u duginim bojama i smatraju su da su njihovi napadači znali da se vraćaju sa Prajda. Nanete su im telesne povrede tokom napada, nakon čega su otišli u policijsku stanicu da incident prijave. Kažu da je ponašanje policajaca u stanici bilo profesionalno.	Na dan Prajda; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom; prebroditelji prepoznati kao osobe drugačije seksualne orijentacije
17.09.22.	Srbija, Beograd	Od svedoka	Svedok je hodao ka ulazu na Prajd, kada je video grupu mladih devojaka, od kojih je jedna nosila kišobran u duginim bojama. Njoj je prišao pravoslavni pop koji je stajao u blizini i nasilno joj zgrabio kišoran, istrgao joj ga iz ruke i tokom napada je ogrebao. Nije nam poznato da li je incident prijavljen nadležnim organima.	Na dan Prajda; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom
17.09.22.	Srbija, Beograd	Iz medija	Pet kvir aktivista iz Albanije, koji su bili u poseti Beogradu zbog Prajda, napadnuti su od strane grupe muškaraca prilikom vraćanja u hotel sa parade. Dvoje aktivista zadobili su teže telesne povrede. Nije poznato da li je incident prijavljen nadležnim organima.	Na dan Prajda; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom
17.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditeljki	Dve kvir žene iz Nemačke napadnute su kada su se vraćale sa Prajda u hotel u kom su odsele. Zaustavio ih je muškarac koji je nosio duks sa kapuljačom i koji ih je potom napao pesnicama. Incident nije prijavljen nadležnim organima.	Na dan Prajda; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom
27.09.22.	Srbija, Kragujevac	Od prebroditeljki	Prebroditeljke (lezbejski par) su napadnute u restoranu dok su večerale od strane dva nepoznata muškarca i jedne žene, koji su ih najpre vređali koristeći homofobične termine i uzvikivali da "svi treba da budu pobijeni", a potom ih i fizički napali. Prebroditeljke su slučaj prijavile policiji.	Homofobičan rečnik
17.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditeljke	Volonterku na ulazu u Paradu ponosa su pljuvali, udarana je u leđa i fotografisana uz pretnje da će je ubiti. Policajci koji su tu bili kako bi "zaštitili paradu" bili su prisutni i sve su videli, ali nisu reagovali.	Na dan Prajda; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom

09.09.22.	Srbija, Prokuplje	Od prebroditeljke	Prebroditeljka (transrodna žena) verbalno je zlostavljana od strane svoje porodice (majke, oca i sestre) u njihovom porodičnom domu, nakon čega su je svi oni napali i naneli joj telesne povrede. Prebroditeljka je istrčala iz kuće i pozvala policiju. Kada je otišla da prijavi incident, napadnuta je od strane policajca (incident ispod).	Transfobičan rečnik; visok stepen nasilja
08.09.22.	Srbija, Prokuplje	Od prebroditeljke	Kada je prebroditeljka (transrodna žena) otišla da prijavi incident koji je prethodno doživela sa svojom porodicom, policajka koja je od nje uzela izjavu rekla joj je da je tako i trebalo da bude i, kad bi ona kojim slučajem bila njeno dete, da bi još gore prošla. Kada je prebroditeljka počela da snima policajku, ona je zgrabila prebroditeljkin telefon i udarila je. Prebroditeljka je želela da prijavi sve ovo komandiru, ali ju je policajka opet napala. Niko od prisutnih ko je video šta se dešava nije reagovao.	Transfobičan rečnik; visok stepen degradirajućeg ophođenja
17.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (cis muškarac) je objašnjavao starijoj ženi šta se dešava (Parada ponosa), kada su dvojica muškaraca prošli pored njega, pljunuli ga i udarili ga pesnicom u lice. Policajci su bili prisutni, ali nisu reagovali.	Na dan Prajda; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom
13.06.22.	Srbija, Bački Petrovac	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) bio je u Akva parku sa svojim prijateljem, kada su dvojica muškaraca počeli da mu dobacuju homofobične uvrede i pitali ga zašto je gej. On im je odgovorio i otišao, ali su ga muškarci pratili i napali pesnicama, te ga udarili u lice. Pozvao je policiju i oni su ga odveli u Urgentni centar, uhvatili su napadače i uzeli izjave od njih. Prebroditelj je dobio poziv za ročište.	Homofobičan rečnik
17.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditeljki	Prebroditeljke (lezbejski par) su napadnute dok su ulazile na Prajd. Jednu od njih su triput pljunuli u lice, a drugu su udarili u leđa kišobranom. Prisutni policajci nisu reagovali.	Na dan Prajda; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom
09.11.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (transrodni muškarac) je fizički napadnut od strane svog cimera u sobi studentskog doma. Napad je praćen homofobičnim i transfobičnim rečnikom. Prebroditelj je prijavio incident administraciji studentskog doma, gde su mu omogućili da se premesti u drugu sobu.	Homofobičan i transfobičan rečnik

PRETNJE

Datum	Lokacija	Izvor	Opis incidenta	Pokazatelj predrasude
22.05.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelji (gej par) radili su lajv na platformi TikTok, kada su trojica muškaraca zatražila da se uključe u njihov lajv. Najpre su se ponašali normalno, ali nakon izvesnog vremena počeli su da vređaju i da prete paru zbog njihove seksualne orijentacije. Slučaj je prijavljen Tužilaštvu.	Homofobičan rečnik
15.04.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelji (gej par) praćeni su automobilom i zaustavljeni od strane ljudi u autu na šetalištu. Ovi ljudi su ih vređali koristeći se homofobičnim rečnikom, a potom su im pretili fizičkim nasiljem. Prebroditelji su nastavili da hodaju i nisu ulazili u interakciju s ovim osobama, ali su isti auto videli još nekoliko puta tokom istog dana, što je kod njih izazvalo strah. Slučaj su prijavili policiji koja nije zavela njihovu izjavu.	Homofobičan rečnik
15.01.- 15.04.22.	Srbija, Paraćin	Od prebroditeljke	Prebroditeljka (transrodna žena) trpi konstantne pretnje nasiljem i ekonomsko manipulisanje od strane svog oca, sve od kada se autovala kao transrodna osoba. Ona nije prijavila incident policiji zato što nije sigurna da institucije mogu da je zaštite.	Transfobičan rečnik, prebroditeljka prepoznata kao necisrodna osoba
04.07.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditeljke	Prebroditeljka (lezbejka) snimala je TikTok lajv kada se nepoznata osoba pridružila i rekla da bi je ubila bez trunke kajanja zato što je lezbejka. Incident nije prijavljen nadležnim organima.	Homofobičan rečnik
21.07.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditeljke	Na prebroditeljku (transrodnu ženu) je nepoznata žena vikala na ulici, žena je koristila transfobične uvrede i rečnik i pretila joj fizičkim nasiljem. Incident nije prijavljen policiji zato što prebroditeljka smatra da se ništa ne bi desilo niti promenilo.	Transfobičan rečnik
01.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) dobio je sliku na SnapChat-u, na kojoj počinitelj drži pušku uz tekst: "Krećem u lov na tebe". Prebroditelj je podneo krivičnu prijavu u Tužilaštvu.	Percepcija prebroditelja

25.08.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) dodat je u grupu na Instagramu gde su mu nepoznati počinitelji pretili smrću i fizičkim nasiljem i koristili homofobične uvrede. Sve se ovo desilo nakon što je prebroditelj odgovorio na komentar koji je bio homofobičnog sadržaja. Incident nije prijavljen nadležnim organima.	Homofobičan rečnik
01.01.- 22.08.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) trpi konstantne pretnje od svog oca zbog svoje seksualne orijentacije i zato što je doveo svog dečka u stan u kom živi, a koji je u vlasništvu njegovog oca. Počinitelj preti prebroditelju fizičkim nasiljem i izbacivanjem iz stana. Prebroditelj nije prijavio incidente nadležnim organima zato što je bio suviše emotivno uznemiren da bi to mogao da uradi.	Homofobičan rečnik; prebroditelj prepoznat kao osoba drugačije seksualne orijentacije
03.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditeljke	Prebroditeljka (transrodna žena) je šetala psa u parku u blizini stana u kom živi. Trojica muškaraca su počeli da joj dobacuju transfobične uvrede. Kada im je odgovorila, jedan je izvukao nož i zapretio da će je napasti. Dva policajca koji su tuda prolazili odreagovali su brzo i oterali ove muškarce. Nisu napravili zapisnik o incidentu.	Transfobičan rečnik
02.09.22.	Srbija, Kragujevac	Od prebroditelja	Fotografija prebroditelja (gej muškarca) objavljena je na anonimnom Instagram profilu, gde su mu upućene brojne homofobične uvrede i pretnje. Incident nije prijavljen nadležnim organima.	Homofobičan rečnik
21.09.22.	Srbija, Čačak	Od prebroditeljke	Prebroditeljki (transrodnoj ženi) su upućene pretnje u komentarima na Instagram objavi koja je sadržala zastavu duginih boja i podršku LGBT+ zajednici. Počinitelj joj je poslao privatne poruke pretećeg sadržaja na ovoj platformi. Incident nije prijavljen nadležnim organima zato što prebroditeljka smatra da se ništa ne bi desilo niti bi se išta promenilo da je prijavila.	Homofobičan i transfobičan rečnik
19.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelja (gej muškarca) pozvao je otac koji mu je uputio pretnje smrću zbog njegove seksualne orijentacije. Incident nije prijavljen nadležnim organima zato što prebroditelj veruje da se ništa ne bi promenilo.	Homofobičan rečnik

11.10.22.	Srbija, Novi Sad	Od svedoka	Gradski portal je objavio sliku čoveka obučenog na "nekonvencionalan način". Ispod slike ostavljeni su brojni komentari koji sadrže pretnje smrću i pretnje nasiljem, zajedno sa homofobičnim i transfobičnim rečnikom.	Homofobičan i transfobičan rečnik
31.10.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (gej muškarac) je šetao u parku na Noć veštica, našminkan. Grupa muškaraca ga je vređala koristeći homofobičan rečnik i pretila mu fizičkim nasiljem. Prebroditelj je pobjegao iz parka i nije prijavio incident nadležnim organima.	Homofobičan rečnik
18.12.22.	Srbija, Petrovac na Mlavi	Od prebroditeljke	Prebroditeljku (transrodnu ženu) zlostavljao je brat 2021. Odlučila je da ga prijavi policiji, ali, kada je on to saznao, pozvao ju je i pretio joj da će je ubiti, koristeći transfobičan rečnik tokom poziva. Prebroditeljka nije prijavila pretnje nadležnim organima u vreme prijavljivanja incidenta organizaciji Da se zna!, ali je izjavila da će to možda uraditi u budućnosti.	Transfobičan rečnik; već zabeležni slični incidenti

UNIŠTAVANJE IMOVINE

Datum	Lokacija	Izvor	Opis incidenta	Pokazatelj predrasude
07.06.22.	Srbija, Beograd	Iz medija	Tim Beograd Prajda objavio je da je Prajd info centar napadnut u ponedjeljak 7. 06. oko 23 časa i da su neonacističke nalepnice grupe Belgrader Jugend zalepljene po izlogu Prajd info centra. Incident je prijavljen policiji bez ikakve povratne informacije o prijavi.	U prostoru koje ima veze sa LGBT+ zajednicom; počinitelji pripadaju ultradesničarskoj grupi
17.08.22.	Srbija, Beograd	Iz medija	Izlog Prajd info centra je vandalizovan i ispisana je parola "Smrt pederima". Nije poznato da li je slučaj prijavljen policiji.	U prostoru koje ima veze sa LGBT+ zajednicom; homofobičan rečnik
17.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Kada je prebroditelj (gej muškarac) ušao u prostor za Paradu ponosa, prolazeći pored kordona policajaca, jedan od njih je video da ovaj nosi šajkaču, (deo tradicionalne srspske nošnje). Počinitelj je pritrčao prebroditelju, oteo mu šajkaču i viknuo na njega "Šta si mislio da to nosiš ovde" i otišao, a šajkaču nije vratio prebroditelju. Prebroditelj nije prijavio ovaj incident nadležnim organima.	Na dan Prajda; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom
17.09.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Grupa dreg umetnika pokušavala je da uđe u prostor predviđen za održavanje Prajda, koji je bio opkoljen policajcima. Imali su oznake da su performer, ali su ih policajci zadržali neko vreme i nisu hteli da ih puste da prođu u previđeni prostor. Za to vreme grupa osoba koje su se okupile sa banerima uperenim protiv Prajda, okružili su automobil, udarali ga pesnicama i banerima i tom prilikom su ogrebali auto i naneli materijalnu štetu. Policajci nisu odreagovali na ovaj incident.	Na dan Prajda; u blizini mesta koje ima veze sa LGBT+ zajednicom
05.12.22.	Srbija, Beograd	Od prebroditelja	Prebroditelj (transrodni muškarac) je izdavao svoj stan. Kada je stanare obavestio da će im podići kiriju, uvredili su ga koristeći transfobičan rečnik i uništili su zidove stana crnom bojom. Takođe su napustili stan, a nisu obavestili prebroditelja, nisu platili kiriju i ukrali su neke od stvari iz stana. Prebroditelj je incident prijavio Tužilaštvu.	Transfobičan rečnik; visok stepen nasilja

**INDEKS TABELA
I GRAFIKONA**

Tabela 1. Uporedni prikaz protivpravnog postupanja u procentima za period 2017-2022. godine	19
Tabela 2. Uporedni prikaz protivpravnog postupanja u apsolutnim brojevima za period 2018-2022. godine	20
Tabela 3. Prikaz incidenata prema izvoru informacija u 2022. godini	30
Tabela 4. Uporedni prikaz incidenata prema izvoru informacija za period 2017-2022. godine	31
Tabela 5. Prikaz incidenata prema oblasti i opštini u 2022. godini	35
Tabela 6. Uporedni prikaz incidenata prema tipu lokacije za period 2017-2022. godine	36
Tabela 7. Uporedni prikaz incidenata prema mestu za period 2018-2022. godine	38
Tabela 8. Uporedni prikaz udela fizički nasilnih incidenata u ukupnom broju incidenata za period 2017-2022. godine	42
Tabela 9. Prikaz incidenata prema tipu povrede u 2022. godini	43
Tabela 10. Prikaz incidenata prema pretrpljenim posledicama u 2022. godini	44
Tabela 11. Prikaz incidenata prema odnosu počinitelja i prebroditelja u 2022. godini	47
Tabela 12. Prikaz incidenata prema ličnom svojstvu prema kome je počinitelj pokazao predrasudu u 2022. godini	49

Tabela 13. Prikaz incidenata prema pokazatelju predrasude u 2022. godini	51
Tabela 14. Uporedni prikaz udela branitelja ljudskih prava i ostalih među prebroditeljima 2018-2022 godine	52
Tabela 15. Prikaz prijave incidenata u 2022. godini	55
Tabela 16. Prikaz incidenata prema instituciji/organizaciji kojoj su prijavljeni u 2022. godini	56
Tabela 17. Prikaz incidenata prema statusu predmeta u 2022. godini	57
Tabela 18. Prikaz razloga za neprijavlivanje u 2022. godini	59

Grafikon 1. Usporedni prikaz protivpravnog postupanja u procentima za period 2017-2022 godine	19
Grafikon 2. Prikaz incidenata prema izvoru informacija u 2022. godini	31
Grafikon 3. Prikaz incidenata prema oblasti u 2022. godini	36
Grafikon 4. Prikaz incidenata prema mestu u 2022. godini	39
Grafikon 5. Usporedni prikaz udela fizički nasilnih incidenata u ukupnom broju incidenata za period 2017-2022 godine	42
Grafikon 6. Prikaz incidenata prema tipu povrede u 2022. godini	44
Grafikon 7. Prikaz incidenata prema odnosu počinitelja i prebroditelja u 2022. godini	48
Grafikon 8. Prikaz incidenata prema ličnom svojstvu prema kome je počinitelj pokazao predrasudu u 2022. godini	49
Grafikon 9. Prikaz incidenata prema pokazatelju predrasude u 2022. godini	52
Grafikon 10. Prikaz prijave incidenata u 2022. godini	56
Grafikon 11. Prikaz incidenata prema instituciji/organizaciji kojoj su prijavljeni u 2022. godini	57

The image features a teal background with several overlapping, semi-transparent geometric shapes, primarily triangles and trapezoids, in various shades of teal. In the center, there is a white rectangular frame with a thick border. Inside this frame, the word "REFERENCE" is written in a bold, white, sans-serif font.

REFERENCE

LITERATURA

Giannasi, P. (2014) "Policing and Hate Crime." U: N. Hall, A. Corb, P. Giannasi, and J. Grieve (ed.) The Routledge International Handbook on Hate Crime. London: Routledge.

Godzisz, P. and Viggiani G. (2018). Running through Hurdles: Obstacles in the Access to Justice for Victims of Anti-LGBTI Hate Crimes. Warsaw: Lambda Warsaw Association.

Kovačević, M. (2019). Podaci, a ne zvona i praporci 2, Beograd: Udruženje Da se zna!

Kovačević, M., i Planojević, N. (2022). Podaci, a ne zvona i praporci 5, Beograd: Udruženje Da se zna!

ODIHR (2009). Preventing and Responding to Hate Crimes: A Resource Guide for NGOs in the OSCE Region. Warsaw: ODIHR.

ODIHR (2020). Understanding the Needs of Hate Crime Victims. Warsaw: OSCE.

Pawlak, P. (2022). Identifying and Understanding Barriers to Access to Justice for LGBTI People in Serbia. World Bank.

Perry, B. (2001). In the Name of Hate: Understanding Hate Crimes. New York: Routledge.

Pezzella, F. S., Fetzer, M. D. and Keller, T. (2019). The Dark Figure of Hate Crime Underreporting, American Behavioral Scientist, 00(0).

FRA (2012). Making Hate Crime Visible in the European Union: Acknowledging Victims' Rights. Luxembourg: Publications Office.

FRA (2020). A long way to go for LGBTI equality. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

PRAVNI INSTRUMENTI

Balazs v. Hungary, application no. 15529/12, judgment of 14/03/2016.

Zakon o zabrani diskriminacije, Službeni glasnik RS, br. 22/2009.

Krivični zakonik, Službeni glasnik RS, br. 85/2005, 88/2005 - ispr., 107/2005 - ispr., 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019.

Škorjanec v. Croatia, application no. 25536/14, judgment of 28/06/2017

IZVORI SA INTERNETA

Reuters (2023). "Three percent in England and Wales identify as lesbian, gay or bisexual - census" Dostupno na: <https://rb.gy/xxgty>

ISBN-978-86-905942-0-7